

EVANGELIZACIJSKI NAGLASC I SMJERNICE

Evangelizacija odraslih

22 Crkva đakovačka i srijemska želi sve više živjeti zajedništvo suodgovornog naroda Božjega, koji si trajno posvješćuje uzvišenost, ljepotu i zahtjevnost dara milosti primljenog po krsnom pozivu i poslanju. Želi se izgrađivati kroz buđenje i otvaranje prostora suodgovornosti, radosno prihvaćanje i koordiniranje doprinosa različitih karizmi i službi koje Duh Božji budi i podiže među vjernicima za izgrađivanje i boljitak čitave biskupijske zajednice i hrvatskog društva. Budući da nijedan oblik kateheze ne može postići svoj željeni učinak bez ozbiljnog rada s odraslima i bez bogatstva pastoralne ponude za odrasle vjernike, ona se odlučuje za stavljanje pastoralnog naglaska na evangelizacijski rad s odraslim vjernicima. U tom smislu želi:

- a. naglasak staviti na evangelizaciju odraslih i na njihovo uključivanje u ostvarenje evangelizacijskog poslanja Crkve. Pastoral odraslih vjernika usmjeravat će prema različitim oblicima i područjima apostolskog djelovanja kroz koje oni ostvaruju svoje krsno poslanje te se osposobljavaju za kršćansko svjedočenje i zauzimanje u svijetu;
- b. osigurati one oblike evangelizacijskoga rada u župnim zajednicama koji predstavljaju preduvjet otkrivanja naravnih i milosnih darova pojedinih vjernika laika, buđenje različitih karizmi i službi te njegovati ozračje u kojem će pojedine karizme biti prepoznate i podržane i koje će im omogućiti dozrijevanje i rast;
- c. promicati međusobno koordiniranu i povezanu suradnju te doprinos mnoštva volonterskih suradnika i potrebnih profesionalnih službi na različitim razinama u životu biskupije; istodobno njegovati i produbljivati svijest da profesionalno angažirani i honorirani vjernici nisu tek crkveni zaposlenici, nego su prije svega svjedoci vjere u zajednici u kojoj djeluju;
- d. trajno pratiti i podržavati rad svih suradnika iz redova vjernika laika duhovnom i stručnom formacijom, podrškom i vrednovanjem njihova doprinosa.

23 **Prioritetne skupine među odraslim vjernicima.** U evangelizacijskom radu s odraslim vjernicima osobitu važnost treba staviti na rad s obiteljima jer će to stvarati pretpostavke i za veći uspjeh rada s djecom i s mladima. U tom svjetlu razumljivo je da među odraslima prednost trebaju imati mlade obitelji, osobe koje na bilo koji način sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu, u kulturi, u društvenom i u političkom životu te studenti, koji će ubrzo postati stup i nosiva snaga društva te će svojim radom i doprinosom oblikovati vrijednosno ozračje cjelokupne društvene sredine.

24 **Metodologija pastoralnog rada prilagođena odraslim vjernicima.** Stavljanje naglaska na pastoralni rad s odraslim vjernicima zahtijeva osiguravanje metodologije rada prilagođene odraslim vjernicima. Susrete s njima potrebno je sadržajno i oblikom prilagođavati mogućnostima i potrebama konkretnih okupljenih vjernika.¹

¹ Korisna usmjerenja i poticaje na kreativnost u tom smislu nalazimo u Nacionalni katehetski ured / Hrvatska biskupska konferencija – Hrvatski institut za liturgijski pastoral, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Zagreb-Zadar 2000. (ubuduće ŽKPP).

25 Otkrivati karizme pojedinih vjernika i poticati njihov razvoj. Svaki je prezbyter pozvan trajno otkrivati karizme pojedinih vjernika, omogućiti im rast i razvoj kroz duhovnu i njima prilagođenu teološko-pastoralnu formaciju, te kroz otvaranje širokog prostora stupnjevite suodgovornosti i brojnih mogućnosti aktivnog sudjelovanja u životu župne zajednice.

26 Prednost dati formaciji župnih suradnika. Dok u prezbiterskom služenju pastoralni prioritet imaju mlađi bračni parovi i obitelji, prosvjetni djelatnici, osobe koje sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu, u kulturi, u društvenom životu te studenti, na umu treba imati i činjenicu da upravo među tim skupinama vjernika, a osobito među onima od njih koji redovito sudjeluju u nedjeljnoj euharistiji, treba tražiti, prepoznavati i animirati i župne suradnike. Zato među navedenim prioritetnim skupinama odraslih vjernika osobitu važnost treba dati formaciji suradnika u animiranju pojedinih područja pastoralnog djelovanja u župnoj zajednici. Župnik i članovi župnog pastoralnog vijeća pozvani su prepoznavati karizme pojedinih vjernika, otvarati područja suodgovornosti i omogućavati redovitu duhovnu i stručnu formaciju suradnika za područje njihove suradnje. Oni će pritom koristiti i ponuđenu formaciju na drugim razinama crkvenog života (međužupnoj i biskupijskoj).

27 Podrška pastoralu odraslih s biskupijske razine. Što većem broju odraslih vjernika spremnih za volonterski angažman potrebno je pružiti mogućnost teološke formacije na različitim razinama. U tom smislu potrebno je domisliti i razviti mrežu razborito prilagođenog teološkog obrazovanja za vjernike laike rasprostranjenu po čitavoj biskupiji (tj. određene oblike studija za teološku kulturu treba, osim u Osijeku, ustrojiti i u drugim dijelovima biskupije).

Sustavan pastoralni rad i ostvarenje evangelizacijskoga poslanja zahtijevaju i osnivanje biskupijskog pastoralnog instituta² za istraživanje i praćenje različitih pitanja crkvenog, društvenog i kulturnog života.

28 Pastoralno okupljanje vjernika intelektualaca. Uz potrebnu formaciju i pastoralno djelovanje s odraslima na međužupnoj razini treba, osobito u gradskim pastoralnim centrima, okupljati katoličke intelektualce. Uz pružanje njima prilagođenih evangelizacijskih sadržaja, treba njegovati njihovo međusobno zajedništvo te ih poticati na promišljanje o prisutnosti evanđeoskih vrednota i Crkve u društvu, u svijetu kulture, o različitim pastoralnim i drugim pitanjima društvenoga, kulturnoga, političkoga i gospodarskoga života.

29 Socijalni nauk Crkve – temeljno sredstvo evangelizacije i važan sadržaj pastoralnog rada s odraslim i svim ostalim vjernicima. U okviru redovite župne kateheze odraslih, osobito kad su u pitanju mlade odrasle osobe, vjernike treba sustavno upoznavati sa sadržajem socijalnog nauka Crkve i temeljnim postavkama kršćanskog poimanja demokracije i suvremenog društva. Vjernici trebaju pri uključivanju u društveni, kulturni, gospodarski i politički život nailaziti u svojoj crkvenoj zajednici na podršku i ohrabrenje te na primjerenu duhovnu pomoć i ponudu prikladne teološke izobrazbe. U tom je smislu potrebno unutar ponuđenih oblika teološke formacije izraditi plan i program formiranja vjernika laika za socijalni nauk Crkve kako bi ih se osposobilo za uključivanje u društvena događanja, posebno na području politike, gospodarstva, zdravstva, odgoja i obrazovanja te kulture.

² Usp. *Christus Dominus*, dekret Drugoga vatikanskog sabora o pastirskoj službi biskupa, KS, Zagreb 1993., br. 17.

30 **Crkva je »dom i škola zajedništva«.** U župnoj je zajednici od velike važnosti promicanje klime radosti, zajedništva i suodgovornosti, koja će postupno postajati privlačna i poželjna i za one članove Božjega naroda koji ostaju na rubu crkvenoga života te se zadovoljavaju samo povremenim kontaktom sa svojom župom.

»Napraviti od Crkve *dom i školu zajedništva*: evo velikog izazova koji stoji pred nama u tisućljeću koje započinje, želimo li biti vjerni Božjem planu i odgovoriti također na duboka očekivanja svijeta.«³ Ustroj župne zajednice kao »zajednice zajednica« i njegovanje poosobljenih odnosa te zajedništva u župi zahtijeva uključivanje većeg broja suradnika u različita područja pastoralnog djelovanja unutar župne zajednice te postupno povjeravanje odgovornosti – u skladu sa smjericama i propisima Crkve – i većem broju župnih suradnika. Istodobno je potrebno s postojećim profesionalnim pastoralnim djelatnicima za pojedine skupine suradnika, a napose animatora, osiguravati kroz redoviti pastoralni rad u župi trajnu, njima prilagođenu i potrebnu teološku, stručnu i duhovnu formaciju. Pritom se treba koristiti i međužupnim mogućnostima i oblicima takve formacije. To implicitno zahtijeva i snaženje struktura dijaloga i suodgovornosti unutar župne zajednice (pastoralno vijeće, ekonomsko vijeće i druge). Unutar župnih pastoralnih vijeća potrebno je doći do pojedinih osoba koje će biti zadužene za animiranje pojedinih područja pastoralnoga djelovanja.

31 **Prostori za izvanliturgijska okupljanja vjernika.** Župa se danas više ne može zadovoljiti time da ima samo prikladan bogoslužni prostor, ured i stan za svećenika, nego pastoralno djelovanje zahtijeva da župa ima i prikladne prostore za različita izvanliturgijska okupljanja vjernika. Župa je, stoga, dužna brinuti se i za što funkcionalnije prostore za pastoralne susrete različitih organiziranih skupina vjernika. Ti prostori trebaju biti svojom veličinom i sadržajima prilagođeni njezinim mogućnostima i potrebama.

32 **Izrada biskupijskog pastoralnog plana i programa za pojedina područja pastoralnoga djelovanja.** Da bi zaživjela suodgovornost različitih službi i karizmi članova Božjega naroda na župnoj i međužupnoj razini, na mjerodavne biskupijske strukture i župne zajednice spada da se brinu za redovitu i pravovremenu izradu pastoralnog plana i programa za pojedina područja pastoralnoga djelovanja. Pastoralna tijela na biskupijskoj razini pozvana su izrađivati te slati razrađene programe, sadržaje, usmjerenja te druga pomagala i poticaje pastoralnim djelatnicima i animatorima na području čitave biskupije i tako im olakšavati njihov rad.

33 **Sustav razmjene iskustava i pozitivnog praćenja pastoralnih djelatnika i suradnika.** Potrebno je domisliti i osigurati sustav razmjene iskustava, pozitivnog praćenja i supervizije pastoralnih djelatnika i suradnika unutar pojedinih područja evangelizacijskog djelovanja te ustrojiti strukture na međužupnoj i biskupijskoj razini koje će osiguravati ostvarenje navedene zadaće.

34 **Pastoral odraslih vjernika i njihovo uključivanje u ostvarenje evangelizacijskog poslanja je pastoralni prioritet Crkve đakovačke i srijemske. Zbog toga treba u župnoj zajednici njegovati i razvijati različite oblike pastoralnoga rada s odraslima. Ukoliko takvi oblici rada još ne postoje, župnik je dužan organizirati redovite susrete s odraslim vjernicima, a prije svega s bračnim parovima.**

³ NMI, br. 43.

35 U pastoralnom radu s odraslima posebnu važnost valja posvetiti formaciji župnih suradnika.

36 Župa je pozvana osigurati prikladan prostor za izvanliturgijska okupljanja vjernika u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima.

Brak i obitelj u evangelizacijskom poslanju Crkve

37 Iz temeljne odrednice za pastoralno djelovanje da je čovjek put Crkve⁴ proizlazi, dosljedno, da je i obitelj put Crkve⁵.

Crkva se na poseban način očituje u obitelji. Bračno zajedništvo kršćanskih supruge je uprisutnjenje milosne ljubavi i spasenjskog životnog zajedništva između Krista i Crkve (usp. Ef 5,22-33) tako da je život kršćanske obitelji mjesto ostvarenja Crkve kao spasenjske zajednice skupljene »u jedinstvu Oca i Sina i Duha Svetoga«⁶.

»Dva druga sakramenta, sveti red i ženidba, usmjereni su k spasenju drugih. A ako pridonose i osobnom posvećenju, to biva po služenju što se iskazuje drugima. Ovi sakramenti daju posebno poslanje u Crkvi i služe za izgradnju Božjeg naroda.«⁷ »Kršćanski se supruzi jačaju i na neki način posvećuju posebnim sakramentom za dužnosti i dostojanstvo svoga staleža.«⁸ Stoga i obitelj, po posvećenju u sakramentu ženidbe, ima svoje posebno mjesto i poslanje u izgradnji crkvene zajednice⁹ i to prvenstveno kao one najmanje u njoj tj. 'kućne Crkve'.¹⁰

38 Crkva đakovačka i srijemska došla je kroz sinodski hod do uvjerenja da u središtu njezine pozornosti i podrške treba biti »Crkva u malom« jer ona živi i ostvaruje sve tri bitne dimenzije života Crkve (naviještanje, slavljenje, služenje). »Kućna Crkva« je osnovna stanica života Crkve i društva te središte civilizacije ljubavi. Ona, stoga, mora biti i u središtu pastoralnih nastojanja Crkve. I čovjek i obitelj rastu i sazrijevaju postupno i u tom smislu pastoralno djelovanje crkvene zajednice treba slijediti obitelj »prateći je korak po korak u različitim etapama njenog oblikovanja i razvoja«¹¹.

39 **Uspostava struktura redovitog pastoralna s brakovima i obiteljima.** Zbog teoloških i eklezijalnih dimenzija braka i obitelji te njihove važnosti za budućnost Crkve i ljudskog društva potrebno je odmah osnažiti, odnosno uspostaviti, temeljne preduvjete i osnovne strukture za redoviti sustavni i stručni pastoral braka i obitelji na razini župe i biskupije. Stoga:

a. župa u okviru pastoralnog vijeća treba imati poseban odbor za brak i obitelj;

⁴ Ivan Pavao II., *Redemptor hominis*, nastupna enciklika, KS (Dokumenti 56), Zagreb 1980., br. 10 (ubuduće RH).

⁵ Usp. Ivan Pavao II., *Pismo obiteljima*, Izvještajna katolička agencija (ubuduće IKA) (Dokumenti, knjiga 1), Zagreb 1994. br. 2 (ubuduće Pob).

⁶ Usp. LG, br. 4.

⁷ *Katekizam Katoličke Crkve*, HBK, Glas Koncila (ubuduće GK), Zagreb 1994., br. 1534 (ubuduće KKC).

⁸ *Gaudium et spes*, pastoralna konstitucija Drugoga vatikanskog sabora o Crkvi u suvremenom svijetu, KS, Zagreb 1993., br. 48 (ubuduće GS); KKC, br. 1535.

⁹ Usp. KKC, br. 1535.

¹⁰ Usp. LG, br. 11.

¹¹ FC, br. 65.

- b. župa treba uspostaviti redovite susrete bračnih parova, odnosno obitelji;
- c. nužno je uspostaviti redovitu suradnju između župnih i biskupijskih tijela zaduženih za pastoral braka i obitelji;
- d. potrebno je odgajati suradnike za pastoral braka i obitelji: župa traži suradnike, a Biskupijski ured i Povjerenstvo za pastoral braka i obitelji organiziraju stručno osposobljavanje, trajnu izgradnju i pružaju pomoć u superviziji. Za kvalitetan i kontinuirani rad na biskupijskoj razini potrebno je što prije odvojiti osobe koje će se posvetiti isključivo pastoralu braka i obitelji i stručno ih osposobiti za taj rad;
- e. na biskupijskoj razini, pri Biskupijskom uredu za pastoral braka i obitelji, djeluje Biskupijsko povjerenstvo za pastoral braka i obitelji, čiji rad će trebati uklopiti u Biskupijsko pastoralno vijeće (kad ono bude osnovano);
- f. Biskupijsko povjerenstvo treba redovito pripremati i materijale za neposredni pastoralni rad i slati ih kao pomoć u župne zajednice;
- g. potrebno je trajno poticati uključivanje vjernika i bračnih parova u specifično obiteljske pokrete i udruge.

a. Priprava na ženidbu

40 *Pastoralno djelovanje Crkve je pozvano kršćanske zaručnike dovesti do produbljenja dara ljubavi što ga nose u sebi, do iskustva žive vjere koja ih uvodi u iskustvo sakramentalne ljubavi, te ih poslije vjenčanja trajno pratiti na putu rasta u bračnoj i obiteljskoj ljubavi, kako bi uspijevali ostvariti svoje poslanje i trostruku zadaću (prorokskog očitovanja vlastite bračno-obiteljske stvarnosti u vjeri i svjedočkog navještaja, slavljenja spasenjske ljubavi u vjeri te služenja životu) što odatle proizlazi.*

41 **Dalja priprava za sakrament ženidbe.** Dalja priprava za sakrament ženidbe ostvaruje se od rođenja, kroz cijelo djetinjstvo, mladost i dozrijevanje. Biskupijska sinoda posvješćuje da ključnu ulogu u toj pripravi ima iskustvo braka vlastitih roditelja, njihov uspjeh kao supruga i kao roditelja, te opće usmjerenje i odgoj za samodarivanje. Na formaciju djece i mladih i na njihov pristup braku i obitelji utječu i školski programi, sredstva društvenog priopćavanja i općedruštveno vrijednosno ozračje.¹²

42 **Bliža priprava za sakrament ženidbe.** Na temelju sinodskog promišljanja, a u skladu s *Direktorijem HBK za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, bliža priprava započinje godinu dana prije sklapanja ženidbe. Zaručnici se u načelu trebaju što prije prijaviti župniku, po mogućnosti godinu dana prije planiranog vjenčanja, i tada će započeti bliža priprava za sakrament ženidbe. U Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji bliža priprava za sakrament ženidbe već se od 1980. obavlja sustavom tečajeva priprave za ženidbu kroz šest susreta s po dva sata.

43 **Tečajevi za zaručnike.** Na početku bliže priprave za ženidbu zaručnici neka sudjeluju na tečaju za zaručnike. Tečajevi za zaručnike organizirat će se i dalje na međužupnoj razini. Biskupijski ured te povjerenstvo za pastoral braka i obitelji pozvani su uz pomoć i drugih stručnih osoba promisliti sadržaje, sredstva i metodologiju rada u tečajevima. No, tečaj treba i dalje organizirati, kao i do sada, kroz šest susreta po dva sata, kroz tri tjedna. Potrebno je izbjegavati masovnost, odnosno ustanoviti više središta u kojima se odvijaju tečajevi ili veći broj tečajeva u jednom središtu, kako bi skupine zaručnika bile manje i kako bi se osigurao

¹² Usp. ZKP, kann. 1063-1065.

što je moguće kvalitetniji rad te se stvorilo ozračje dijaloga i zajedništva. U organizaciji tečaja valja započeti i s aktivnim metodama pastoralnoga rada, jer danas je ipak moguće naći i u tečajevima uključiti i više suradnika. U tečajevima treba još više uključiti bračne parove i teološki obrazovane te druge stručne vjernike laike.

Unutar Biskupijskog ureda i Povjerenstva za pastoral braka i obitelji potrebno je organizirati zasebnu strukturu koja će trajno pratiti kvalitetu tečajeva za zaručnike, poticati osiguranje dovoljnog broja kvalitetnih suradnika u tečajevima te organizirati permanentnu formaciju za suradnike.

44 Priručnik za zaručnike i građa za suradnike. Biskupijski ured za pastoral braka i obitelji treba se pobrinuti da se što prije za polaznike tečajeva za zaručnike priredi prikladan priručnik, a za suradnike u tečajevima prikladna građa i upute vezane uz njihov specifičan doprinos.

45 Drugi oblici rada sa zaručnicima. Poželjno je i potrebno da se, osim tečajeva, u danas sve dužem razdoblju »hodanja prije braka« uspostave i drugi programi za zaručnike. Osobito će korisno biti da im se u vremenu između obavljenog tečaja i vjenčanja ponude intenzivniji molitveno-duhovni i drugi formativni programi (tzv. »zaručnički vikendi«, priprava na ženidbu katekumenalnom metodologijom¹³, cjelodnevni susreti i dr.).

Toplo se preporučuje da zaručnici u bližoj pripravi na ženidbu sudjeluju i na tim drugim evangelizacijskim ponudama na župnoj, međužupnoj i biskupijskoj razini.

46 Neposredna priprava na sakrament ženidbe. Neposredna priprava na vjenčanje odvija se u župi i započinje najmanje 6 mjeseci prije vjenčanja.¹⁴ Cilj joj je oživljavanje ili produbljivanje vjere, molitve i sakramentalnog života zaručnika. Skoro vjenčanje izvrsna je prigoda da zaručnici koji su inače bliži Crkvi prodube svoju vjeru, te da je obnove i ponovno ražare oni zaručnici koji su se od Crkve prethodno udaljili. Poželjno je da u neposrednoj pripravi na vjenčanje, uz župnika, sudjeluju i osvjedočeni kršćanski bračni parovi koji će im dati svjedočanstvo vjere i življenja svoga kršćanskog ženidbenog poziva. Neposredna priprava uključuje: sintezu dosadašnjeg puta priprave; produbljenje kršćanskog molitvenog i duhovnog iskustva (dani ili barem trenuci sabranosti i molitve, a po mogućnosti i duhovne vježbe za zaručnike); liturgijska priprava za vjenčanje i samog vjenčanja uz što aktivnije sudjelovanje samih zaručnika; pravni postupak predviđen kanonskim pravom.¹⁵

b. Posliježenidbeni pastoral

47 Obitelj je put Crkve i zato je potrebno slijediti svaki bračni par i obitelj »korak po korak«. Brak i obitelj su živa i dinamična stvarnost koja u sebi nosi poziv na rast i sazrijevanje te sve cjelovitije ostvarenje vrednota i zadaća ženidbe. Istodobno svaki brak i obitelj imaju svoje etape kroz koje rastu i sazrijevaju postupno. Pastoralno djelovanje crkvene zajednice treba slijediti obitelj »prateći je korak po korak u različitim etapama njenog

¹³ FC, br. 66.

¹⁴ HBK, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, KS, Zagreb 2002., br. 43 (ubuduće DOP).

¹⁵ Usp. Papinsko vijeće za obitelj, *Preparazione al sacramento del matrimonio*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1998., 50 (ubuduće PSM); DOP, br. 43.

oblikovanja i razvoja«¹⁶. Obitelj je put Crkve.¹⁷ Crkva đakovačka i srijemska je pozvana osobitu pozornost posvećivati: sustavnom praćenju braka i obitelji u svim njihovim etapama; pastoralu mladog braka; pastoralu obitelji; pastoralu brakova i obitelji u specifičnim situacijama te bračno-obiteljskim savjetovalištima.

48 Redoviti susreti obitelji i sustavno praćenje braka i obitelji. Brak i obitelj prolaze svoje faze kao što su mladi brak, faza rađanja i odgoja djece, etapa kad ponovno ostaju sami te etapa bračnog života u starosti. Sve faze imaju specifične zahtjeve i dosljedno poteškoće i probleme. Župna je zajednica dužna, zato, uspostaviti redovite susrete obitelji, imajući u vidu potrebe i teškoće svake od spomenutih faza braka i obitelji. Obljetnica vjenčanja može biti prilika kontakta župe i obitelji, da se intenzivnije okuplja bračne drugove, da im se ponude određeni formativni sadržaji te prigodna liturgijska slavlja. Posebno je potrebna solidarnost i asistencija pastoralnog djelovanja u okolnostima smrti nekoga od članova obitelji. Okupljanja u župi trebaju biti popraćena međužupnim i biskupijskim susretima bračnih parova i obitelji.

49 Pastoral mladog braka i obitelji. Mladi bračni par započinje proces postupnog ulaženja u sadržaje bračno-obiteljskog poziva i poslanja, ali i uspostavu kvalitetnog bračnog zajedništva. Podaci o rastavama govore da mnogi brakovi prolaze svoje krizno razdoblje upravo u prvih desetak godina bračnog života. Župa treba, stoga, uspostaviti redovitu ponudu župnih susreta za bračne parove u prvim godinama bračnog života. Ovdje je važno pogoditi tematiku i pronaći prilagođene oblike rada. Uz redovite župne susrete, jedna od prikladnih okolnosti uz koje se mogu organizirati posebni susreti jesu rađanje i rast djece. Pored toga treba koristiti i redovite mogućnosti uspostave komunikacije s mladim obiteljima kroz druge oblike redovitog pastoralnog djelovanja: blagoslov obitelji, pretkrski susreti, susreti za roditelje s predškolskom djecom, susreti roditelja prvopričesnika i drugi. Biskupijski ured za pastoral braka i obitelji pozvan je redovito pripremati pastoralnu građu i slati je u župne zajednice, bilo kao pomoć pastoralnim djelatnicima za njihov rad, bilo izravno mladim roditeljima (npr. 'pismo obiteljima').

50 Pastoral brakova i obitelji u specifičnim situacijama. Crkva ima u vidu sve životne situacije u kojima se mogu naći pojedini bračni drugovi i obitelji. Tako njezinom oku ne izmiču problemi supruga bez djece, iseljeničkih obitelji, ideološki podijeljenih obitelji, mješovitih brakova i obitelji, obitelji pogođenih s problemom ovisnosti jednog od svojih članova, obitelji pogođene bolešću te invaliditetom djece ili kojeg drugog svoga člana, nezaposlenošću, poslijeratnim traumatskim sindromom, različitim oblicima zlostavljanja u obitelji i sl. Također zapaža pojavu 'brakova na probu', slobodnih veza bez ikakvih oblika uređenja zajedničkog života, katolika vezanih samo građanskom ženidbom i drugih pojava. Svoju pastoralnu brigu pozvana je očitovati i prema osobama koje su rastavljene i razvedene, a nisu ponovno ulazile u brak te prema rastavljenima koji su sklopili novu građansku ženidbu. Crkva đakovačka i srijemska očekuje od svojih župnih zajednica da 'velikom ljubavlju sve učine da se takve osobe ne osjećaju odijeljenima od Crkve, jer one mogu, dapače i moraju, kao krštenici sudjelovati u životu svoje župe'.¹⁸ Župna zajednica treba, stoga, uočiti takve osobe i brakove, stupiti s njima u razgovor, uključivati ih u sve oblike molitvenih i radnih susreta, u pastoralne strukture itd. Osim toga na zajedničkim susretima obitelji treba uvrštavati i teme koje dotiču i spomenute situacije bračnog i obiteljskog života i o njima raspravljati da se dobije uvid u konkretnu župnu situaciju, uoči problematika tih osoba i da im

¹⁶ FC, br. 65.

¹⁷ Usp. RH, br. 10; Pob 2.

¹⁸ Usp. FC, br. 84.

se posveti dostatna pozornost. Povremeno treba okupljati i bračne parove, obitelji i osobe i po kriteriju specifičnih bračnih i obiteljskih situacija: rastavljeni, rastavljeni i ponovno civilno vjenčani, obitelji s djecom s poteškoćama u razvoju itd. Župna je zajednica pozvana surađivati s biskupijskim strukturama te s društvenim institucijama i udrugama koje se već bave nekom od spomenutih skupina.

51 Pastoralni pohod i blagoslov obitelji u božićnom vremenu. U našoj je biskupiji dugogodišnja praksa pastoralnog pohoda župnika u božićnom vremenu s blagoslovom obitelji. To je povlaštena prigoda njegova osobnog susreta sa svakom obitelji u njihovom domu, gdje se na najbolji način upoznaju konkretne životne prilike pojedine obitelji. Zbog iznimne važnosti takvog pastoralnog susreta potrebno je zadržati i njegovati postojeću praksu. To i dalje ostaje obveza prvenstveno župnika i župnog vikara, ako ga župa ima.¹⁹ Ukoliko župnik i župni vikar osobno nisu u mogućnosti posjetiti sve obitelji u župi, neka se župnik pobrine da oni klerici koji im u tome pomažu ne zapostave dimenziju pastoralnog pohoda i susreta s obiteljima. Preporučuje se da to budu svećenici ili đakoni koji im inače redovito ili barem povremeno pomažu u pastoralnom djelovanju. Zbog trajno rastućeg broja vjerski i crkveno »rubnih« kršćana, susretu s obiteljima prigodom blagoslova treba pristupati kao velikoj i važnoj pastoralnoj mogućnosti.

52 Bračno-obiteljska savjetovališta i obiteljski centri. Da bi crkvena zajednica mogla odgovoriti na sve potrebe bračnog i obiteljskog pastoralna, pastoralna mladih i djece, kao i na području spolnog života supruge i prirodnog planiranja začeca, potrebna su i savjetovališta za brak, obitelj i mlade.²⁰ Nužno je da u njima rade savjesne i odgovorne osobe, profesionalno osposobljene te u skladu s crkvenim učenjem. Za rad u crkvenim savjetovalištimu potreban je i crkveni mandat.

Crkva đakovačka i srijemska nastojat će ustrojiti mrežu obiteljskih centara i bračnih savjetovališta na čitavom području biskupije. Uspostavit će mrežu stručnih susreta i formativnih seminara za suradnike u savjetovalištimu i obiteljskim centrima. Brinut će o formaciji djelatnika za crkvena savjetovališta, ali će i stručno osposobljene vjernike poticati na rad u društvenim savjetovalištimu gdje god to bude moguće. Uspostavit će otvorenu suradnju i kritičko-vrijednosno sučeljavanje s društvenim savjetovalištimu. Sustavnije će se sučeljivati s činjenicom nepoštivanja začetog djeteta, svih oblika ovisnosti, a posebno alkoholizma i droge u obitelji, nasiljem u obitelji i drugim pojavama. I dalje će podržavati rad crkvenih dječjih vrtića i katoličkih škola te poticati osnivanje novih.

53 Promicati bračno-obiteljske vrijednosti i prava u društvu. Biskupijski ured i Povjerenstvo za pastoral braka i obitelji, katolička vjernička društva i pokreti te druge institucije pozvani su kritički pratiti, u javnost iznositi i boriti se protiv svake povrede braka i obitelji te prava na odgoj djece.²¹ Neka na različite načine promiču bračno-obiteljske vrijednosti i prava u društvu. Neka u tom smislu potiču i uključivanje vjernika u specifično obiteljske pokrete i udruge te njihov aktivan rad i prisutnost u njima.

¹⁹ Usp. ZKP, kan. 529, § 1.

²⁰ U Hrvatskoj je ustanovljen Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, koji nastoji sustavno voditi brigu i prati razvoj ovoga za društvo veoma važnog područja. Postoji i mreža društvenih bračno-obiteljskih savjetovališta i obiteljskih centara.

²¹ Usp. posebno peto poglavlje dokumenta KSNC, br. 209-254.

54 Bračna i obiteljska molitva i duhovnost. Kršćanska je obitelj, ucijepljena u Crkvu, svećenički narod. Stoga obitelj, koja je istodobno i »kućna Crkva«, svojom molitvom ostvaruje vlastitu svećeničku zadaću, posvećujući i cijelu crkvenu zajednicu.²² Dakako, izvorište, vrhunac i središte molitvenog života svake kršćanske obitelji je slavljenje nedjeljnog euharistijskog otajstva, a odmah uza nj valja istaknuti i bračnu molitvu koja krijepi bračne drugove u njihovu zajedničkom životu i roditeljskom poslanju, te obiteljsku molitvu, koja pomaže izgradnji kršćanskoga obiteljskog života²³ i po kojoj se obitelj na osobit način očituje kao »Crkva u malom«. Obitelj produžuje bogoštovlje slavljeno u crkvi.

55 Važnost odgoja djece i pružanje podrške roditeljima. Odgoj predstavlja dovršetak čina rađanja. Roditelji su obavezni i imaju pravo odgajati svoju djecu u skladu s vlastitim uvjerenjima, svjesni svoje odgovornosti pred Bogom, Crkvom, društvom, pred samima sobom i pred djecom koja su rođena ili koju planiraju roditi. To njihovo pravo dužni su poštovati i svi oni koji im pomažu u odgoju i obrazovanju njihove djece.

Roditeljski i obiteljski odgoj u vjeri možemo smatrati pravim apostolatom. To apostolsko poslanje ima svoj korijen u krštenju, a od sakramentalne milosti ženidbe prima novi poticaj. Katoličkim roditeljima je potrebno, stoga, posvješćivati važnost i vjerskog odgoja njihove djece te im u tome biti trajna podrška.

Obitelj je i prva škola društvenih kreposti bez kojih niti ljudsko društvo ne može opstati, jer sve one vrline koje ono cijeni i treba, rađaju se i nadahnjuju prvenstveno u obitelji. Iskonsko i odgovorno zajedništvo koje se njeguje u obitelji, temelj je i škola društvenog zajedništva i solidarnosti. Obiteljski je odgoj, stoga, od presudnog značenja i za život čitavoga društva. »Nasuprot društvu koje je izvrgnuto opasnosti da se sve više razosobljuje i biva bezimeno, pa stoga i nečovječno, s negativnim posljedicama mnogovrsnih 'bjegova', obitelj ima i zračni izvanredne sile sposobne da čovjeka otrgnu bezimenošću, da mu probude svijest o njegovom osobnom dostojanstvu, da ga obogate dubokom čovječnošću i djelotvorno, svojom jedinstvenošću i neponovljivošću, ucijepe u tkivo društva.«²⁴ U svakom narodu obitelj je i čuvarica nacionalnog identiteta, kulture i jezika. S pravom se može reći da su upravo zdrave kršćanske obitelji sačuvale i iznijele identitet hrvatskog naroda kroz povijest. Ta uloga hrvatske katoličke obitelji ostaje aktualnom i danas.

56 Neka se što prije uspostave strukture redovitog pastoralnog s brakovima i obiteljima. U tom smislu potrebno je sljedeće:

- a. da župa u okviru pastoralnog vijeća ima poseban odbor za brak i obitelj;
- b. da organizira redovite susrete bračnih parova, odnosno obitelji, te ih nastoji sustavno pratiti u svim etapama njihova ljudskog i vjerničkog rasta;
- c. sustavno odgajati suradnike za pastoral s brakovima i obiteljima: župa imenuje suradnike, a Biskupijski ured i Povjerenstvo za pastoral braka i obitelji organiziraju početno stručno osposobljavanje, trajnu izgradnju i pružaju pomoć u superviziji;
- d. uspostaviti i redovitu suradnju između župnih, međužupnih i biskupijskih struktura za brak i obitelj;
- e. da Biskupijsko povjerenstvo za pastoral braka i obitelji redovito priprema materijale za pastoralni rad i dostavlja ih župnim zajednicama;

²² Usp. FC, br. 55.

²³ Usp. LG, br. 41.

²⁴ Usp. FC, br. 43.

- f. zadržati i njegovati postojeću praksu pastoralnog pohoda i blagoslova obitelji u božićnom vremenu. Blagoslov obitelji je obveza prije svega župnika i župnog vikara, a u velikim župama mogu im pomoći prezbiteri i đakoni koji im inače redovito ili barem povremeno pomažu u pastoralnom djelovanju;
- g. poticati i podržavati uključivanje vjernika u obiteljska vjernička društva i pokrete te suradnju sa srodnim društvenim pokretima i udrugama.

57 Bliža priprava za sakrament ženidbe u načelu traje godinu dana prije vjenčanja te uključuje i tečaj priprave za ženidbu, koji se u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji i dalje organizira na dekanatskoj razini. Zaručnici ga trebaju pohađati na početku bliže priprave na ženidbu.

58 Neposredna priprava zaručnika za ženidbu u načelu započinje do šest mjeseci prije vjenčanja i uključuje duhovnu i liturgijsku pripravu zaručnika te administrativni ženidbeni postupak.

59 U pastoralnom radu treba slijediti propise Zakonika kanonskog prava, smjernice HBK sadržane u Direktoriju za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj iz 2002. godine i u drugim relevantnim dokumentima Crkve.

Evangelizacija mladih

60 U godinama Domovinskog rata i poraća u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji se dogodio određeni zastoj u evangelizacijskom radu s mladima. U mnogim župnim zajednicama izostali su sustavni rad i okupljanje mladih. Nemala odgovornost za sve ono što se danas događa s mladima i među mladima u hrvatskom društvu leži i na Crkvi²⁵, odnosno i u nedostatnoj crkvenoj brizi za mlade.

Mladom čovjeku, koji u zauzimanju svojih osobnih životnih stavova i usmjerenja za život prolazi kroz mnoge dvojbe, potrebno je ponuditi prikladno ozračje za njegov cjelovit rast i sazrijevanje. Veoma važna dimenzija toga rasta i sazrijevanja su rast u vjeri i izgradnja kršćanskih stavova. Domet te važnosti promatramo i u svjetlu činjenice da će ti isti mladi 'sutra' biti nositelji društvenog života i evangelizatori nadolazećih generacija. U pastoralnom radu s mladima želimo, stoga, voditi računa o sveobuhvatnosti evangelizacije, kojom se uz mlade želi istodobno zahvatiti i cjelokupnu zajednicu, kako bi uistinu jedni drugima bili podrška i nadahnuće. Evangelizacija se mladih, naime, tiče svih članova Crkve i svih njezinih razina. Ona postaje moguća tek kad započne proces obraćenja, ponajprije unutar same crkvene zajednice, osobito pastoralnih djelatnika i već angažiranih suradnika. A onda, dosljedno, takvo obraćenje ne može ostati bez dobrohotnog i obnoviteljskog učinka i na ostale kršćanike i građane te na same strukture društva.²⁶

61 Crkva đakovačka i srijemska u svom evangelizacijskom radu s mladima na osobit će način nastojati razvijati pastoralni rad sa studentima i mladim intelektualcima.

Sustavni, višeblični i koordinirani evangelizacijski rad s mladima zahtijeva trajno širenje kruga suradnika na župnoj i biskupijskoj razini te, stoga, dodatnu formaciju pastoralnih

²⁵ Usp. GS, br. 19.

²⁶ FC, br. 9.

radnika i suradnika za rad s mladima treba biti među prvim koracima Crkve đakovačke i srijemske.

62 Uspostava redovite župne kateheze. Ozbiljna evangelizacija mladih i s mladima od Crkve đakovačke i srijemske zahtijeva uspostavu redovite župne kateheze, povezane s drugim oblicima župnog okupljanja mladih (kao što su župni zbor, liturgijske službe, karitativno djelovanje i sl.) te omogućavanje svakom mladom članu župne zajednice njegovo mjesto u njoj i konkretno područje djelovanja. Na biskupijskoj i župnoj i razini u okviru pastoralnog plana potrebno je ugraditi plan rada s mladima koji se ostvaruje unutar jasno postavljenih višegodišnjih ciljeva. Postojanje takvog plana omogućuje pomoć, koordinaciju, izradu programa i objedinjavanje rada s mladima u župnim zajednicama.

Unutar redovite župne kateheze s mladima, gdje to dopušta broj onih koji se okupljaju, treba uspostaviti više skupina, oblikovanih prema kriteriju interesa, uzrasta i potreba, kako mladih tako i župne zajednice.

63 Duhovna dimenzija u pastoralnom radu s mladima. U evangelizacijskom radu s mladima treba voditi računa da svi oblici rada budu duboko prožeti duhovnom i molitvenom dimenzijom.

64 Mladi – subjekt u evangelizacijskom poslanju Crkve. U svom radu s mladima prezbiteri i drugi pastoralni djelatnici svakako trebaju mlade prihvaćati kao subjekt u evangelizacijskom poslanju Crkve, a ne tek kao objekt svojih pastoralnih nastojanja. Pozvani su u mladima buditi kreativnost i odgovornost, otvarati prostore za njihov doprinos i suodgovornost te ih uključivati u pastoralni rad kao svoje istinske suradnike. Isto tako su pozvani u pastoralu mladih biti otvoreni za doprinos i drugih nositelja župnog djelovanja te stručnih osoba. U župnom planu rada s mladima valja također povezivati redovite i prigodne oblike rada te ih integrirati u cjelokupni župni pastoral. Raspoložive župne prostore potrebno je velikodušno otvoriti i za neformalne susrete i druženje mladih. No, to će biti plodonosno ukoliko se osigura prisutnost pastoralnih suradnika koji će znati vrijeme i energije mladih ljudi koji se okupljaju usmjeravati prema zdravim sadržajima te prema ljudskim i kršćanskim vrijednostima.

65 Strukture pastoralna mladih. Kao plod dosadašnjega sinodskoga hoda na biskupijskoj su razini već ustrojeni Biskupijski ured i Biskupijsko povjerenstvo za pastoral mladih, imenovan je biskupijski povjerenik za pastoral mladih te je imenovan studentski kapelan u Osijeku. Ustrojen je i određeni sustav formacije mladih vjernika koji postaju suradnici i animatori u pastoralu mladih. Pastoral mladih treba što prije dobiti i prikladne strukture na župnoj i dekanatskoj razini (tj. potrebno je dogovoriti odgovorne osobe te ustrojiti suradničke odbore na župnoj i dekanatskoj razini). Spomenutim strukturama treba pridodati i skrb za sustavno i studijsko praćenje idejnih, vrijednosnih i duhovnih strujanja među mladima barem na biskupijskoj razini.

66 Aktivna prisutnost prezbitera u pastoralu mladih. Ohrabruje i veseli činjenica što se već pojavljuju veoma kvalitetni suradnici u pastoralu mladih iz redova školskih vjeroučitelja i mladih intelektualaca te iz redova samih mladih vjernika i drugih župnih suradnika. No, evangelizacija i župna kateheza mladih zahtijevaju i brojne prezbitere koji su spremni svoje vrijeme ne tek sporadično i usput darivati mladima, nego koji su voljni i značajan dio svojega vremena posvetiti evangelizacijskom radu s mladima. Mladima pritom nije važna životna dob

prezbitera, koliko otvorenost duha i srca za dijalog i uzajamno slušanje. Zadaća je svakog župnika, zato, da organizira pastoral mladih u povjerenoj mu župi te da u njemu bude i osobno prisutan²⁷.

67 Povremeni međužupni susreti mladih. Povremeno valja organizirati i međužupna, međuškolska i međufakultetska druženja mladih, susrete različitih interesnih i dobničkih skupina mladih, izlete i hodočašća. Tada će svoj puni smisao i sudjelovanje mladih doživjeti i biskupijski te nacionalni susreti mladih.

68 Udruga mladih vjernika. Kroz Drugu biskupijsku sinodu i pastoralni rad dozrela je i svijest o potrebi promicanja udruživanja mladih te poduzimanja koraka za osnivanje biskupijske udruge mladih, koja bi istodobno bila i biskupijski savez svih postojećih udruga mladih te pomoć i posrednik u kontaktima, suradnji i okupljanjima na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Hvale je vrijedno da se predstavnici vjernih društava i pokreta mladih uključuju i u društvene strukture kojima je povjereno organiziranje slobodnog vremena, zabave, društvenog i kulturnog života mladih te sudjelovanje u rješavanju drugih pitanja vezanih uz život mladih u gradovima, općinama i na drugim razinama.

69 Sport, glazba i suvremeni mediji – važni oblici animiranja i okupljanja mladih. U radu s mladima na župnoj i biskupijskoj razini veliku važnost u njihovom okupljanju i animiranju imaju sport, glazba i suvremeni mediji. Ta sredstva su već prisutna u pastoralu mladih, ali još uvijek nisu dovoljno iskorištena. No, pritom valja biti svjestan važnosti duhovnog i teološkog sadržaja koji mora biti prisutan u svim tim oblicima animiranja i okupljanja mladih, jer je u protivnom svaki oblik rada osuđen na razvodnjavanje i brzo zasićenje.

70 U župi treba organizirati redovitu župnu katehezu mladih vjernika.

71 Obveza je župne zajednice da aktivno sudjeluje na biskupijskim, nacionalnim i međunarodnim hodočašćima mladih, a hvale je vrijedno povremeno organiziranje međužupnih druženja i susreta.

72 Mlade vjernike treba poticati da se udružuju u već postojeća vjerna društva na biskupijskoj i nacionalnoj razini, a jedan od ciljeva pastoralnog rada s mladima treba biti osnivanje i biskupijske udruge mladih, koja bi istodobno bila biskupijski savez svih postojećih udruga mladih te pomoć i posrednik u kontaktima, suradnji i okupljanjima mladih na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Također je hvale vrijedno sudjelovanje mladih katolika i u strukturama društvene brige za mlade.

73 Župnik, kao vlastiti pastir, prvi je odgovoran za pastoral mladih, pa i onda kad brigu za pastoral mladih povjeri nekom drugom stručnom suradniku.

Evangelizacija starijih osoba i bolesnika

74 Polazeći od svijesti o dostojanstvu svakoga čovjeka stvorenog na sliku Božju, od činjenice da stariji ljudi u sebi nose veliko bogatstvo i životnu mudrost, da su mnogi od njih spremni to staviti na raspolaganje i drugima, da je broj starijih osoba u hrvatskom društvu visok i da će

²⁷ Usp. ZKP, kan. 528, § 1.

se taj broj u budućnosti trajno povećavati, da među starijima često susrećemo i različite oblike ljudske patnje te bolesti, Crkvi se nameće zadaća povećane odgovornosti za evangelizaciju starijih osoba i bolesnika.

Crkva đakovačka i srijemska kroz sinodski je hod produbila vlastitu svijest da je pozvana pružiti navještaj radosne vijesti i spasenja u Isusu Kristu rastućem broju starijih osoba i bolesnika; uvoditi u smisao starosti i patnje, kako same starije osobe i bolesnike, tako i one koji ih okružuju, te pružati djelatnu pomoć i jednima i drugima. Svrha mnogovrsnih pothvata Crkve u radu sa starijim osobama i bolesnicima trebala bi biti da mnogi stari i bolesni dostignu zrelost i slobodu te svijest obveze komuniciranja vlastitog vjerskog iskustva i životne mudrosti mlađim generacijama te integracija starijih osoba i bolesnika u društveni život.

Evangelizacija starijih osoba i bolesnika obuhvaća kako one koji žive u njihovim obiteljima i kućama, tako i one koji su smješteni u domove umirovljenika te u bolničke ustanove. Istodobno ona podrazumijeva i aktivno uključivanje starijih osoba i umirovljenika u različite oblike pastoralnog rada na župnoj i međužupnoj razini.

75 Odgoj vjernika za kršćanski pristup bolesti, starosti, patnji i smrti. Kroz redovito pastoralno djelovanje vjernike je potrebno odgajati za prihvaćanje starosti, bolesti i patnje te promicati kršćanski pristup životu, umiranju i smrti. Živimo u društvu u kojemu se vrednuju uspješni, mladi i lijepi. Tim je više potrebno odgajati za poštovanje dostojanstva starijih osoba i bolesnika, za ljubav i solidarnost prema njima, za vrednovanje i prihvaćanje blaga što ga oni nose u sebi, te za istinsku međugeneracijsku solidarnost na svim razinama.

76 Župni pododbor za evangelizaciju starijih osoba i bolesnika. Zadaća je svakog župnog pastoralnog vijeća ustrojiti, unutar odbora za služenje, pododbor za evangelizaciju starijih osoba i bolesnika. Svrha tog tijela u župi je cjelovita i kontinuirana (ne samo prigodna) pastoralna briga o starijim i bolesnim župljanima. Zadaća mu je upoznavanje s brojem, stanjem i pastoralnim potrebama starijih osoba i bolesnika u župi, okupljanje suradnika među župljanima te skrb kako bi se odgovorilo na što je moguće više duhovnih i materijalnih potreba. Među suradnike župnog pododbora za evangelizaciju starijih osoba i bolesnika treba, ukoliko je moguće, uključiti i kojeg liječnika, medicinsku sestru, socijalnog radnika, mlade vjernike, zainteresirane dobrovoljce i same starije i bolesne osobe koje još mogu biti od pomoći u pastoralnom radu.

77 Osnovati biskupijski pododbor za pastoral starijih osoba i bolesnika. Na razini biskupije, u okviru Biskupijskog pastoralnog centra, potrebno je unutar odjela za kršćansku dobrotvornost i društvena pitanja osnovati ured za pastoral starijih osoba i bolesnika te imenovati biskupijskog povjerenika za to područje pastoralnog rada. Njihove će zadaće biti sljedeće:

- a. promicati u biskupijskoj zajednici na različite načine solidarnost sa starijim osobama i s bolesnicima, razvijati osjećaj za njihove potrebe, pružati podršku onima koji se redovito brinu o starijim osobama i bolesnicima; organizirati obilježavanje Dana bolesnika, Dana starijih osoba i sl.;
- b. razvijati pastoral žalujućih;
- c. u suradnji s već postojećim katoličkim strukovnim udrugama liječnika te medicinskih sestara i bolničara, organizirati prikladnu duhovnu formaciju na biskupijskoj razini za medicinsko osoblje, za djelatnike u staračkim domovima i hospicijske djelatnike, koja će ih dodatno senzibilizirati za kršćanski pristup starijim osobama, bolesti i bolesniku;

- d. organizirati prikladnu duhovnu te stručnu teološku ponudu za svećenike, akolite i druge pastoralne radnike koji duhovno prate starije osobe, bolesnike i medicinsko osoblje;
- e. poticati, promicati i uz pomoć suradnika nastojati organizirati barem volontersku pomoć potrebnu starim i nemoćnim osobama, težim bolesnicima, umirućima i njihovim obiteljima te hospicijsku skrb ukoliko tu pomoć ne uspijevaju ostvariti kroz zdravstveni i socijalni sustav;
- f. voditi brigu o izradi te izdavanju prikladnog tiskanog materijala s odgovarajućim sadržajima za starije osobe, bolesnike, liječnike i medicinske sestre.

78 Pastoralni pohod prezbitera starijim osobama i bolesnicima u obiteljima i u bolnici te slavljenje sakramenata. Svakako je potrebno zadržati praksu odlaska prezbitera starijim osobama i bolesnicima koji ne mogu doći u crkvu u njihove stanove i kuće barem dva puta godišnje (pred Uskrs i Božić), te slavljenje sakramenata pomirenja i pričesti tom prigodom, a po potrebi i bolesničkog pomazanja. Hvale je vrijedno što se u nekim župama takvi pohodi ostvaruju i mjesečno.²⁸

Veoma je poželjno da župnik pohodi svoje župljane i za vrijeme njihova bolničkog liječenja, osobito one teže i one koji su dugo u bolnici, makar ih redovito obilazi i bolnički kapelan.

79 Redoviti kontakt župe s nemoćnim osobama i bolesnicima. Župna zajednica trebala bi osigurati i redoviti kontakt sa svakom starijom osobom i bolesnikom koji ne mogu dolaziti u crkvene prostore te im svjedočiti kršćansku povezanost i pružati djelotvornu pomoć u njihovim potrebama. Stoga je pozvana organizirati mrežu volonterskih suradnika u pastoralu starijih osoba i bolesnika. Poželjno je da u nju budu uključeni župljani svih uzrasta.

80 Prijevoz bolesnika i starijih osoba na nedjeljno euharistijsko slavlje. U dogovoru s obiteljima i rodbinom starijih osoba, župna zajednica neka potiče vjernike na pomoć u prijevozu starijih osoba koje žele sudjelovati u nedjeljnom i blagdanskome euharistijskom slavlju te uz pomoć župnog odbora za pastoral starijih osoba i bolesnika organizira takav prijevoz.

81 Redovita nedjeljna sveta pričest za nemoćne osobe i bolesnike. Za one župljane koji zbog nemoći ili bolesti ne mogu nedjeljom i blagdanom doći u crkvu, župne su zajednice pozvane osigurati čestu svetu pričest u njihovom domu. Potrebno je, stoga, da župna zajednica okupi i pobrine se za dovoljan broj i potrebnu formaciju osoba koje će primiti službu akolite ili izvanrednih djelatelja svete pričesti te preuzeti skrb za njezino nošenje nemoćnim osobama i bolesnicima.

82 Povremeni susreti nemoćnih osoba i bolesnika u župi. Odbor za evangelizaciju starijih osoba i bolesnika pozvan je barem jednom godišnje organizirati okupljanje starijih osoba i bolesnika u župi. To može biti uz Dan bolesnika (11. veljače), župni god, velike blagdane ili posebna slavlja u župi. Pritom se može koristiti i mogućnost zajedničkog slavljenja sakramenta bolesničkog pomazanja (poštujući upute i odredbe Crkve), a one osobe koje ne mogu doći u župne prostore neka se tom prigodom pohodi u obiteljima.

83 Povremeni susreti i pomoć za članove obitelji starijih osoba i bolesnika. Župna zajednica trebala bi pružati djelotvornu pomoć te organizirati povremene susrete također i za članove

---

²⁸ Usp. ZKP, kan. 529, § 1.

obitelji koje imaju nepokretne bolesnike, osobito za one osobe koje redovito poslužuju nemoćnu osobu ili bolesnika u vlastitoj obitelji.

84 *Bolnički pastoral i pastoral staračkih domova.* Pohod bolesnicima u bolnicama je obveza prvenstveno vlastitog župnika. No, u svim bolnicama i domovima umirovljenika, gdje još uvijek to nije učinjeno, potrebno je osigurati i redovitu pastoralnu skrb imenovanjem bolničkih kapelana, odnosno trajnoga duhovnika u domovima umirovljenika. Ukoliko to ne bude moguće, pri imenovanju župnika u župe na čijem teritoriju postoje takve ustanove vodit će se računa i o potrebama takvih ustanova. Pored mjesnog župnika pastoralnu skrb o takvim ustanovama regionalnog karaktera trebaju ipak solidarno dijeliti i svi ostali svećenici dekanata (župnici i župni vikari) te takve pastoralne obaveze trebaju shvaćati kao sastavni dio službe u svojoj župi. U pastoralnu skrb za takve ustanove, pored svećenika, treba uključiti i uži te širi krug suradnika iz redova vjernika laika, uključujući i teologe laike.

85 *Bogoslužni prostor u bolnicama i domovima za prihvrat starijih osoba.* U bolnicama na području biskupije (u Republici Hrvatskoj) već postoje ili se uređuju bogoslužni prostori. No, manji je broj domova umirovljenika i sličnih ustanova u kojima je pitanje bogoslužnog prostora riješeno na zadovoljavajući način. Dekani i župnici župa na čijem se teritoriju nalaze takve ustanove pozvani su poticati odgovorne osobe u tim ustanovama na traženje adekvatnih rješenja, pobrinuti se za opremanje liturgijskog prostora²⁹ te u suradnji s ostalim svećenicima u dekanatu osigurati potrebnu pastoralnu skrb.

86 *Duhovna formacija svećenika za pastoral starijih osoba i bolesnika.* Kroz permanentno obrazovanje svećenika i promicanje njihova duhovnog života, neka se nastoji prezbiterima pružati prikladnu stručnu i duhovnu formaciju u njihovoj skrbi za starije osobe i bolesnike. Poželjno je da permanentna formacija prezbitera i njihov duhovni rast urode i osobnom raspoloživošću da dio svojih sila u župnom pastoralu, te kad se zbog bolesti ili životne dobi moraju povući iz službe, posvete duhovnoj pratnji starijih osoba i bolesnika u nekoj bolnici ili domu umirovljenika.

87 *Uključivanje umirovljenika, starijih osoba i bolesnika u evangelizacijsko poslanje Crkve.* Starijim osobama, umirovljenicima i bolesnicima župna zajednica treba nuditi sadržaje aktivnog uključivanja u život župne zajednice (od aktivnog uključivanja u župno pastoralno vijeće, do svakog i najmanjeg angažmana u župnoj zajednici). Valja vrednovati i koristiti znanje, iskustvo i mogućnosti starijih osoba u različitim područjima župnog pastorala.

88 *Specijalizirane ustanove i sadržaji prilagođeni starijim osobama.* Na temelju sinodskog promišljanja Crkva đakovačka i srijemska potiče i podržava osnutak klubova i specifičnih udruga treće životne dobi, suradnju s društvenim ustanovama kako bi se djelotvornije rješavali problemi starijih i bolesnih osoba. Sredstva društvenog priopćavanja poziva i potiče da nude više sadržaja za starije osobe i bolesnike.

89 *Osnivanje ustanova za prihvrat starijih i nemoćnih osoba te hospicijskih ustanova.* Biskupija đakovačka i srijemska cijeni i poštuje profesionalnu skrb što je starijim osobama i bolesnicima pružaju državne, društvene i privatne specijalizirane ustanove te udruge građana. Podržava i promiče volonterski i profesionalni angažman stručnih osoba koje su spremne na takav rad, osnivanje hospicija za umiruće te novih ustanova za prihvrat starijih i nemoćnih

²⁹ Usp. Ugovor o dušobrižništvu u bolnicama i ostalim zdravstvenim ustanovama, te ustanovama socijalne skrbi između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije od 31. listopada 2005., čl. 5.

osoba. U granicama svojih mogućnosti želi pomagati njihov rad. Želi nastaviti s osnivanjem i svojih vlastitih ustanova u skladu sa svojim mogućnostima, kad god se za to ukaže potreba. Nadasve se želi truditi i pozvana je razvijati sustav duhovne i stručne pomoći svim djelatnicima i suradnicima u radu sa starijim osobama i bolesnicima te članovima njihovih obitelji.

90 Neka u župi, unutar odbora za služenje, postoji pododbor koji vodi brigu o starijim osobama, bolesnicima i žalujućima.

91 Župnici i drugi pastoralni svećenici pozvani su zadržati i njegovati postojeću praksu pastoralnog pohoda starijim osobama i bolesnicima u obitelji te slavljenje sakramenata barem pred Božić i Uskrs. Također su pozvani pohađati svoje župljane i kad se oni nalaze u bolnici.

92 Župnicima se zdušno preporučuje da osiguraju čestu svetu pričest za sve nemoćne osobe i bolesnike koji to žele uz pomoć akolita ili izvanrednih djelatelja pričesti.

93 U župi treba organizirati redovite susrete za starije osobe te povremene susrete za nemoćne osobe i bolesnike koji više ne mogu dolaziti u crkvene prostore. Povremene susrete treba organizirati i za članove obitelji koje imaju nepokretne bolesnike, osobito za one koje redovito poslužuju nemoćnu osobu ili bolesnika.

94 Župnik treba voditi brigu o bolničkom pastoralu te pastoralu starijih i nemoćnih osoba u specijaliziranim ustanovama ukoliko one postoje na području povjerene mu župe. Pored mjesnog župnika pastoralnu skrb u takvim ustanovama, koje su redovito regionalnog karaktera, trebaju solidarno dijeliti i svi ostali svećenici u dekanatu.

95 Dekan i župnik župe na čijem se području nalazi bolnica ili dom umirovljenika pozvani su (u smislu Ugovora o dušobrižništvu u bolnicama i ostalim zdravstvenim ustanovama, te ustanovama socijalne skrbi između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije) poticati odgovorne osobe u tim ustanovama na traženje adekvatnog liturgijskog i drugog pastoralnog prostora u tim ustanovama te se pobrinuti za njihovo opremanje.

96 Na razini Biskupije treba osnovati Ured koji će koordinirati i promicati pastoral starijih osoba, bolesnika i žalujućih te organizirati pastoral liječnika i bolničkog osoblja te trajnu formaciju za svećenike i druge pastoralne djelatnike u bolnicama i domovima umirovljenika.

Evangelizacija crkveno i vjerski 'rubnih' vjernika

97 *Danas je mnogo onih koji uglavnom nisu zanimali svoje krštenje, ali su posve na rubu crkvenog života. Pojava onih koji ne prakticiraju svoju vjeru »odavna je poznata u povijesti kršćanstva, a pripisuje se naravnoj slabosti i dubokoj nedosljednosti, što je, na žalost, nosimo u sebi.«³⁰ Osim dva navedena razloga distanciranosti od vjere i Crkve, potrebno je napomenuti da se distanciranost može pojaviti i zbog osobnih i obiteljskih iskustava u vjeri, iz povijesnih i sadašnjih razloga društva i sekularizirane kulture, iz neprilagođene crkvene brige, porasta rastavljenih i ponovno civilno oženjenih, za koje Crkva još uvijek traži modele djelovanja, zbog neprilagođene ili nedostatne brige Crkve za pojedine vjernike u specifičnim*

---

³⁰ Usp. EN, br. 56.

situacijama. Ne smije se, naime, zaboraviti ni dosadašnja distanciranost same Crkve prema određenim skupinama vjernika. Na temelju rečenoga postaju nam jasnije i razlike među distanciranim ili rubnim skupinama te dolazimo do zaključka i o sadržajnim razlikama distanciranosti u odnošaju prema vjeri i Crkvi. Te se razlike mogu nazrijeti u distanciranosti prema teološkoj nauci Crkve, prema njezinim moralnim zasadama, prema stegovnim odredbama Crkve itd. U tom smislu danas je sve nazočnija tzv. selektivna crkvenost.

98 U Crkvi đakovačkoj i srijemskoj ima mnogo vjernika koji se deklariraju kao katolici, ali se nalaze na rubu (ne)vjere i crkvenog života. S Katoličkom Crkvom se identificiraju samo djelomično, najčešće samo tako što povremeno traže kontakt s crkvenim službenikom (ponajprije da bi obilježili tzv. »snažne trenutke« u svom ljudskom životu kao što su rođenje, vjenčanje, smrt nekoga od članova svoje obitelji) ili djeca (najčešće podražavana od svojih roditelja) da bi zajedno s vršnjacima pristupili prvoj pričesti i sakramentu potvrde i sl. No, i takve »usluge« prihvaćaju ponekad i bez minimuma spremnosti i na najmanju zahtjevnost u pripremi na sakramente. Najčešće su ipak zadržali barem neke izvanjske običaje povezane s kršćanstvom.

Upravo ti izvanjski običaji i prigodna spremnost, pa čak i želja za kontaktom s crkvenom zajednicom, može i treba pomoći u pronalaženju puta za povratak takvih osoba u zajedništvo s Crkvom. Takve situacije i skupine vjernika zahtijevaju novu evangelizaciju. Posebnost evangelizacije crkveno 'rubnih' vjernika sastoji se u tome da Crkva đakovačka i srijemska kroz svoj redoviti život i rad uspostavi bolju komunikaciju s takvim osobama iz koje se neće rađati još veće udaljavanje, nego uzajamno približavanje.

99 Za uočiti je zamjetan i znatan porast osoba koje su vjerski 'rubne' ili pripadaju u 'posebne' skupine koje u svojim osobnim kriznim situacijama i egzistencijskim poteškoćama (nevjera, gubitak smisla, potištenost sve do depresije, bezvoljnost, suicidalne misli, agresivnost u braku, osamljenost, napuštenost, negativna iskustva i traume u susretu s različitim okultnim praksama i novim religioznim pokretima...) traže pomoć u osobnom susretu, traže izlaz iz svoje situacije, te navještaj – u konačnoj liniji – Radosne vijesti. To je veliki izazov za redovito pastoralno djelovanje i evangelizacijsko poslanje Crkve đakovačke i srijemske.

100 **Postojanje crkveno i vjerski 'rubnih' vjernika dijelom je posljedica i neadekvatnog te neprilagođenog pristupa Crkve i njezinih službenika konkretnom čovjeku.** Crkva je sakrament Božje ljubavi i ponude spasenja u Isusu Kristu, u svijetu za svijet. Njezin put je čovjek u neponovljivoj stvarnosti svojega bića, »u svoj istini svojega postojanja, svog osobnog, a također zajedničkog i društvenog bića – u krugu svoje obitelji, u krugu društva i tako različitih okolnosti...«³¹. Taj put zacrtao joj je sam Krist otajstvom svoga utjelovljenja, otkupljenja i slavnog uskrsnuća. On koji je za sve umro i uskrsnuo, svakom čovjeku i svim ljudima uvijek daje svjetla i snage da mogu odgovoriti njegovu uzvišenom pozivu.³²

Svjesna da je postojanje crkveno i vjerski 'rubnih' vjernika dijelom posljedica i njezina neadekvatnog i konkretnom čovjeku neprilagođenog djelovanja, Crkva đakovačka i srijemska želi u svojim zajednicama te preko udruga, pokreta i pojedinaca odlučnije uzimati u obzir životnu stvarnost svakoga čovjeka, pokazivati razumijevanje za njega te mu, na njemu prilagođen način, naviještati radosnu vijest o Božjoj ljubavi i osvjetljavati mu uzvišenost njegova poziva – u Crkvi i u svijetu. Želi se obnoviti u svijesti: »Duh Gospodnji na meni je.

³¹ Usp. RH, br. 14.

³² Usp. GS, br. 10. 22; RH, br. 14.

Blagovjesnikom biti siromasima posla me« (Iz 61,1-2; Lk 4,16-19) i u obvezi da ne gasi 'stijenja što tek tinja', niti da lomi napuknutu trsku (usp. Iz 42,1-4; Mt 12,15-21). Želi razviti sustavnu mrežu evangelizacijskog, misionarski usmjerenog, djelovanja koje će kršćansku ponudu spasenja moći pružiti svakom čovjeku u njegovoj životnoj situaciji, te ga pratiti kroz sve etape na putu njegova ljudskog i kršćanskog dozrijevanja.

101 Poštivanje katekumenalnog pristupa i njegovanje mistagogije u redovitom pastoralnom djelovanju. Kvalitetna, sveobuhvatna i vjerodostojna evangelizacija vjerski i crkveno 'rubnih' vjernika (kao i 'posebnih' skupina vjernika o kojima govorimo u nastavku teksta) pretpostavlja reevangelizaciju praktikanata, koje treba dovesti do zrele vjere i duboke osobne duhovnosti, do redovite osobne i zajedničke molitve te kršćanske meditacije. Onima koji već prakticiraju svoju vjeru potrebno je pružiti redovitu pouku u vjeri i o duhovnim strujanjima s kojima se susreću, kako bi uistinu mogli biti istinski svjedoci vjere bogotražiteljima različitih vrsta, osobama na različitim mjestima u društvenom, političkom, gospodarskom i kulturnom životu te razinama crkvenosti, kao i na rubu crkvenog života ili izvan Crkve. U pastoralnim planovima, na različitim razinama treba zato poštivati i promicati katekumenalni pristup te ozbiljno njegovati mistagogiju. Potrebno je trajno skrbiti o uzajamnom prožimanju sve tri dimenzije crkvenog života (naviještanja s liturgijsko-molitvenim životom i služenjem) što dovodi do sveobuhvatne i cjelovite evangelizacije, koja će najsnažnije zahvaćati vjerski i crkveno 'rubne' vjernike te 'posebne' skupine vjernika.

102 Osobni i zajednički susreti te prikladni oblici kateheze za crkveno i vjerski 'rubne' vjernike. Za crkveno i vjerski 'rubne' vjernike važno je omogućiti prvu i temeljnu katehezu, koju Crkva preporučuje u svojim dokumentima za rad s ovakvim skupinama vjernika: život svakog čovjeka shvatiti ozbiljno te ga prihvatiti i prići mu u onom stanju i na onom mjestu na kojemu se nalazi. Razgovori angažiranih osoba u župnoj zajednici te svećenikova otvorenost prema crkveno i vjerski 'rubnim' vjernicima, bit će prvotno mjesto oslušivanja i kontakta, gdje se mogu otkriti zajedničke vrijednosti i stvarnosti od kojih onda treba krenuti dalje. Druga biskupijska sinoda smatra da u početnoj komunikaciji s crkveno i vjerski 'rubnim' vjernicima u središte pozornosti ne treba stavljati njihove bitne nedostatke u vjeri, nego da treba daleko više promisliti nad životom i stavovima, te otkriti proročku moć onoga što mnogi od njih već u sebi nose, žive i čine. Važnu pomoć u tim nastojanjima pružit će socijalni nauk Crkve koji ističe društveni značaj vjere i ukazuje na krsnu suodgovornost vjernika u konkretnoj društvenoj situaciji. Sljedeći poželjan korak je njihovo povezivanje s nekim angažiranim župljanima koji će s njima ostati u kontaktu te im osigurati komunikaciju na duže staze. Uz pomoć kontakta s pojedinim župljanima treba nastojati da ih se integrira u konkretnu skupinu vjernika u župnoj zajednici koja bi ih kao skupina prihvatila, poticala i podržavala u rastu u vjeri. Tek tada se može nastojati da ih se postupno dovede do iskustva žive vjere, do primanja sakramenata te redovitog sudjelovanja u liturgiji Crkve i do svjedočkog života.³³ Dijakonijski aspekt evangelizacije, uključujući i kateheze, koji je ovdje nazočan, otvara mogućnost pronalaženja specifično kršćanskog sadržaja kojega sigurno posjeduje svaka osoba.

103 Podjela sakramenata crkveno i vjerski 'rubnim' vjernicima. Cjelokupna komunikacija s 'crkveno' rubnim vjernicima ne smije dati povoda da se odgađanje sakramenata, kad je ono potrebno, interpretira kao odbijanje podjele sakramenata. To znači da cjelokupni pastoralni rad u župi treba biti misionarski intoniran. No, potreban odnos prema pripremi na sakramente

³³ Usp. Ivan Pavao II., *Redemptoris missio*, enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe, KS (Dokumenti 96), Zagreb 1991., br. 33.

(koja zahtijeva i određeno vrijeme) kod vjerski i crkveno 'rubnih' vjernika stvara se i oblikuje samo postupno, kroz domišljen sadržaj i zahtjevniju pripremu na sakramente na duže staze za sve vjernike. Tada ta svijest postupno dolazi i do crkveno i vjerski 'rubnih' vjernika.

104 Odgoj župne zajednice za prihvaćanje crkveno i vjerski 'rubnih' vjernika. Vjernike treba kroz redoviti pastoralni rad odgajati da u svagdanjim susretima s vjerski 'rubnim' osobama i bogotražiteljima različitih vrsta iskazuju povjerenje i poštovanje prema takvim osobama, kloneći se svakog pritiska i poštujući u potpunosti njihovu slobodu. U redovitim pastoralnim ponudama i programima potrebna je osjetljivost za različite stupnjeve zrelosti u vjeri, iz čega se nameće i zadaća da se u sadržajima i metodama rada osigura što je moguće prilagođeniji pristup svakoj pojedinoj osobi. Uz razne programe kroz koje se ostvaruje podizanje razine vjerskog znanja, potrebno je trajno osiguravati i različite duhovno-molitvene programe u kojima će se njegovati bogata duhovna baština Crkve i u kojoj će biti mjesta za raznolikost duhovnih sadržaja i molitvenih oblika. Katekumenat treba obogatiti na način da se katekumene dovede do iskustva vjere, kako ona ne bi ostala samo na razini usvajanja vjerskih istina.

105 Slobodna okupljanja i susreti u župnim prostorijama. Sve gore nabrojeno je najbolja prevencija distanciranja pojedinih osoba i njihova odlaska na rub crkvenog i vjerskog života. Poosobljeni odnosi između vjernika unutar zajednice sprečavaju odlazak u različite oblike ovisnosti, u iskustva pogubna za čovjeka te prakticiranje sadržaja koje nude novi religiozni pokreti. U tom smislu potrebno je župne prostorije, pored redovite bogate pastoralne ponude, otvoriti i za slobodna okupljanja vjernika bez nekog posebnog pastoralnog programa, za slobodne razgovore i druženje, a po mogućnosti osigurati i vrijeme za osobni razgovor s onima koji tek povremeno nailaze u župne prostorije.

106 Crkva po svojoj naravi ima misionarsko poslanje. Župna je zajednica, stoga, pozvana razvijati i prilagođenu, te što je moguće osobniju, pastoralnu skrb za sve one koji ne prakticiraju svoju vjeru te žive na rubu crkvenog života.

107 Prezbiteri, katehete i vjeroučitelji te svi ostali pastoralni djelatnici pozvani su u redovitom pastoralnom djelovanju poštovati i promicati katekumenalni pristup te njegovati mistagogiju.

Evangelizacija 'posebnih' skupina

108 Pod izričajem 'posebne' skupine³⁴ Druga biskupijska sinoda shvaćala je one skupine vjernika koje imaju specifičan društveni status, obavljaju specifičnu profesiju, žive u nekim posebnim životnim okolnostima ili se suočavaju s osobitim potrebama. Evangelizacijsko djelovanje Crkve mora voditi računa i o tim posebnim skupinama vjernika koje imaju poseban društveni status, a kojima je potreban prilagođen navještaj i crkvena pratnja u izvršavanju njihova kršćanskog poslanja. Među njima spominjemo:

a. intelektualce i znanstvenike, napose mlade, koji ulaze u tajne stvorene stvarnosti, u prirodne zakonitosti, u biogenetiku, posebno ljudsku, te se trajno suočavaju s mnogovrsnim moralnim i etičkim pitanjima;

³⁴ Napomenimo da neke 'posebne' skupine mogu biti – po svojoj strukturi – 'rubne', a i neke 'rubne' mogu biti 'posebne'. Podjela je, dakle, po sebi relativna te služi samo upozorenju na postojanje skupina vjernika koji zahtijevaju njima prilagođen pastoralni pristup te kao poticaj crkvenom razmišljanju, a nikako etiketiranju osoba koje tim »skupinama« pripadaju.

- b. osobe koje sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu te ih prezbiteri, vjeroučitelji i drugi pastoralni djelatnici radi njihove specifične službe i položaja »delegiranih odgojitelja« doživljavaju kao svoje prirodne suradnike i saveznike u odgoju djece i mladih te u radu s njihovim roditeljima;
- c. javne društvene i kulturne radnike te političare, koji su također pozvani organizirano, iz svijesti vlastite vjere, smišljeno djelovati u uređenju društvenog života;³⁵
- d. liječnike i djelatnike u zdravstvu. Bezbrojna su s jedne strane moralna pitanja s kojima se svaki dan susreću, a s druge strane vrlo velika zahtjevnost osobne zrelosti i uvažavanja cjelovitosti čovjeka s njegovim osobnim uvjerenjem;
- e. poduzetnike, koji se itekako susreću s problemom socijalne pravde i stvaranja pravednijeg sustava s obzirom na rad i zaradu;
- f. vojsku i policiju koji imaju zadaću osiguranja opće i osobne sigurnosti te reda u društvu. Da bi kvalitetno ostvarivali svoju zadaću također im je potreban trajni rast u osobnoj i profesionalnoj kakvoći;
- g. stradalnike Domovinskog rata, branitelje i članove njihovih obitelji, a osobito osobe s fizičkim i psihičkim oštećenjima
- h. i druge posebne skupine osoba i pojedine vjernike čiji je život označen posljedicama određenih zbivanja, društvenih ili osobnih, s kojima se one moraju nositi određeno vremensko razdoblje ili trajno kroz život.

109 Neizostavno se tu moraju spomenuti osobe s invaliditetom, s teškoćama u razvoju i s posebnim potrebama (npr. slijepi, gluho/nijemi, osobe s mentalnim poteškoćama, invalidi, itd.). U skrbi Crkve posebnu brigu zaslužuju osobe u nesređenim obiteljskim prilikama (rastavljeni i samohrani roditelji), napuštena djeca i ona u zavodima za odgoj zbog teškoća socijalizacije, zatvorenici (uznici), ovisnici najrazličitijih vrsta (droga, alkohol, kokca, okultne prakse...) i njihove obitelji. Pozornost također treba posvetiti specifičnostima i razlikama djece i osoba s posebnim potrebama. Posebnu pozornost Crkva treba posvetiti prognanicima, povratnicima, stradalnicima Domovinskoga rata, doseljenicima i migrantima, osobama sklonim suicidu i njihovim obiteljima.³⁶ Neke od njih su često i društveno 'rubne' skupine.³⁷

Sve navedene skupine i osobe zaslužuju sebi prilagođenu evangelizacijsku brigu i potporu Crkve.

110 **Skrb za 'posebne' skupine smještene u specijalizirane ustanove.** Župna je zajednica pozvana osigurati i redovitu pastoralnu skrb u domovima za napuštenu djecu, odgoj mladeži i u ustanovama za osobe s invaliditetom i s posebnim potrebama na svom području. Ona se ne smije reducirati tek na euharistijsko slavlje u takvim ustanovama, nego je treba shvaćati u dinamičnom i evangelizacijskom smislu. Ukoliko jedna župa ne može to osigurati sama, dužna je tražiti pomoć i drugih župa u dekanatu, odnosno od biskupa i drugih odgovornih institucija i osoba.

111 **Promicanje katekumenalnog pristupa i njegovanje mistagogije u redovitom pastoralnom djelovanju.** Kvalitetna, sveobuhvatna i vjerodostojnija evangelizacija 'posebnih' kao i vjerski 'rubnih' skupina vjernika (o kojima je već bilo govora) pretpostavlja reevangelizaciju praktikanata, koje treba dovesti do zrele vjere i duboke osobne duhovnosti,

³⁵ Usp. Kongregacija za kler, *Opći direktorij za katehezu*, KS-Nacionalni katehetski ured HBK, Zagreb 2000., br. 191 (ubuduće ODK).

³⁶ Usp. isto, br. 189.

³⁷ Usp. isto, br. 190.

do redovite osobne i zajedničke molitve te kršćanske meditacije. Onima koji već prakticiraju svoju vjeru potrebno je pružati redovitu pouku u vjeri i o duhovnim strujanjima s kojima se susreću, kako bi uistinu mogli biti istinski svjedoci vjere bogotražiteljima različitih vrsta, osobama na različitim mjestima u društvenom, političkom, gospodarskom i kulturnom životu te razinama crkvenosti, kao i na rubu crkvenog života ili izvan Crkve. U pastoralnim planovima, na različitim razinama treba zato poštovati i promicati katekumenalni pristup te ozbiljno njegovati mistagogiju.

112 *Razvijanje i produblјivanje poosoblјenih odnosa te uzajamnog povezivanja u župnoj zajednici.* Od velike je važnosti razvijanje i produblјivanje poosoblјenih odnosa, bratstva i zajedništva, duha otvorenosti unutar župne zajednice, na različite načine, te skrb o integraciji svake pojedine osobe u župnu zajednicu (osobito mladih u vrijeme priprave za sakrament potvrde i poslije slavljenja toga sakramenta).

Također je veoma važno i potrebno promicanje suradnje i povezivanje pojedinih osoba i skupina unutar župne zajednice i biskupije s društvenim, socijalnim, kulturnim i drugim ustanovama i udrugama. To istodobno uključuje i izbjegavanje tendencije bilo kakvog zatvaranja unutar manje skupine vjernika u župi ili župne i crkvene zajednice u župi.

113 *Strukturalna i materijalna potpora evangelizaciji 'posebnih' skupina vjernika.* Evangelizacija 'posebnih' skupina vjernika zahtijeva snimanje situacije na župnoj, dekanatskoj (međudekanatskoj) i biskupijskoj razini sa svih aspekata (a posebno s obzirom na broj osoba koje pripadaju pojedinim 'posebnim' skupinama, te potrebe i mogućnosti rada s tim osobama). Uz to treba izraditi sustavni program evangelizacije pojedinih 'posebnih' skupina vjernika, te osigurati strukturalnu i materijalnu potporu za taj rad.

114 *Doprinos 'posebnih' skupina vjernika u redovitom evangelizacijskom djelovanju.* Pri izradi pastoralnog plana za pojedine 'posebne' skupine osobitu pozornost valja posvetiti, među ostalim, i mogućnostima njihova doprinosa u evangelizaciji drugih osoba i skupina.

115 *Prosvjetni djelatnici – naravni suradnici u pastoralnom radu.* Svi sudionici odgojno-obrazovnog procesa trebaju u načelu imati prioritet u crkvenom djelovanju. Prosvjetni djelatnici su po samoj naravi svoga odgojno-obrazovnog rada prirodni saveznici pastoralnih djelatnika te njihovi potencijalno bliski pastoralni suradnici.

116 *Suradnja s društvenim institucijama i građanskim udrugama koje okupljaju 'posebne' skupine vjernika.* Kao dio redovite pastoralne skrbi za 'posebne' skupine vjernika treba shvaćati i promicanje, podržavanje i poticanje suradnje s društvenim institucijama i građanskim udrugama koje okupljaju pojedine 'posebne' skupine vjernika.

117 *Dodatna stručna, duhovna i teološka formacija za pastoralni rad s 'posebnim' skupinama.* Pastoralni pristup i rad na posebnim područjima i s 'posebnim' skupinama osoba zahtijevaju organiziranje i dodatne stručne, duhovne i teološke formacije pastoralnih suradnika u tim područjima pastoralnog djelovanja te upoznavanje sa sadržajima socijalnog nauka Crkve. Dodatna formacija olakšat će i u pravilu pridonijeti aktivnom uključivanju osoba koje pripadaju 'posebnim' skupinama vjernika i u evangelizacijsko poslanje Crkve.

118 *Zadaća je župnika pobrinuti se za prikladnu pastoralnu skrb u specijaliziranim ustanovama za posebne skupine, ukoliko postoje na području župe.*

119 Neka se u župi promiče prilagođena pastoralna skrb za posebne skupine vjernika te nastoji uključiti mogućnosti njihovog specifičnog doprinosa u redovito pastoralno djelovanje.

120 Potrebno je na razini biskupije osigurati dodatnu stručnu, duhovnu i teološku formaciju svećenicima i teološki obrazovanim vjernicima laicima koji su uključeni u pastoralni rad s 'posebnim' skupinama vjernika.

Župna kateheza

121 Redovito mjesto rađanja i rasta vjernika u vjeri je župna zajednica. Kateheza je, u tom kontekstu, crkveno služenje vjeri čovjeka, koji je otvoren djelovanju Duha Svetoga. Ta i takva služba Crkve nužno se temelji na uvođenju, produbljenju i osvješćenju čovjeka u vjeri.³⁸ Stanje župne kateheze u pojedinoj župnoj zajednici je, stoga, odraz i slika njezine vitalnosti i njezinih evangelizacijskih nastojanja.

»U biskupiji je kateheza jedinstvena služba koju u međusobnoj povezanosti ostvaruju svećenici, đakoni, redovnici i vjernici laici u zajedništvu s biskupom. Premda svećenici, redovnici i vjernici laici zajedno ostvaruju katehezu, oni to čine na različit način, svatko prema svojim vlastitim uvjetima«³⁹.

122 Crkva đakovačka i srijemska je kroz sinodski hod snažno prepoznala životnu važnost župne kateheze te obnovi župne kateheze pristupa kao jednoj od svojih najzahtjevnijih i istodobno kao jednoj od temeljnih zadaća na putu vlastite obnove. Župna kateheza se ne odnosi samo na odgoj djece i mladih, nego ponajprije na pouku, odgoj i iskustvo vjere odraslih vjernika, od koje će veliku korist imati i uvijek potrebna kateheza namijenjena djeci, adolescentima i mladima. Nije riječ, dakle, o ukinuću kateheze za mlade generacije, nego o promjeni naglaska i o drukčijem radu s djecom, putem odraslih, ponajprije njihovih roditelja i oživljavanja obitelji kao »kućne Crkve«.

123 Uistinu široka, a nerijetko i difuzna pastoralna situacija pojedinih župnih zajednica, zahtjeva katehetsku praksu strukturiranoga načina djelovanja. Takav način idealno pronalazimo u katekumenatu kao modelu katehetskoga rada.⁴⁰ Pri tome se radi, najprije, o izvornom putu onoga procesa koji je nekrštene mlade i odrasle osobe dovodio do kršćanstva kao osobne odluke. U današnjoj suvremenoj situaciji upravo takav impuls postaje mjerilo sveukupnoga katehetskoga rada, tako i župne kateheze.

124 Kao njezin temeljni model, osobito u radu s djecom i mladima, nameće se »celebratio catechetica« (katehetsko slavlje) u kojemu se vjera uči, slavi i živi.⁴¹

125 Uz to što je župna kateheza u pojedinoj župnoj zajednici odraz i slika vitalnosti i evangelizacijskih nastojanja same zajednice, još je potrebnije razumjeti župnu zajednicu kao izvor i cilj sveukupnoga katehetskoga rada. Različiti oblici sudjelovanja mnogih vjernika u životu župne zajednice vodit će diferenciranim i različitim katehetskim putovima. Iako mnoga

³⁸ Usp. ZKP, kan. 773.

³⁹ ODK, br. 219.

⁴⁰ Usp. isto, br. 90.

⁴¹ Usp. isto, br. 69-72. 84-87; ŽKPP, br. 40.

područja župnoga pastoralna nisu izravno polja same kateheze, ipak je skoro svako takvo područje otvoreno katehetskom djelovanju. Stoga će biti važno župnu zajednicu živjeti iz dubine i istine pojedinih živih vjerničkih skupina unutar župe i njihova doprinosa sve jedinstvenijoj župnoj zajednici.

126 Vitalna važnost redovite i sustavne župne kateheze. U svakoj je župi prvi odgovoran za organiziranje župne kateheze i prvi kateheta župnik. On je pozvan, ovisno o stvarnim prilikama, mogućnostima i potrebama župe, okupiti suradnike i zajedno s njima organizirati sadržajno različite pastoralno-katehetske i molitvene susrete⁴² za odrasle vjernike te za mlade srednjoškolskog i studentskog uzrasta, kao i redovitu župnu katehezu za djecu osnovnoškolskog uzrasta⁴³. Sve uzraste vjernika može se u okviru župne kateheze uključiti u različite tzv. »žive vjerničke krugove«⁴⁴, »interesne« ili »bazične« zajednice.⁴⁵ U takvim je skupinama manje istaknut naglasak razlikovanja po dobi, a više se želi postići glavni cilj župe: zajedništvo u vjeri, međugeneracijsko posredovanje iskustva vjere, oživotvorenje načela socijalnog nauka Crkve i poosobljeni odnosi kroz kršćansko zajedništvo unutar manjih zajednica. Na takav način unaprijedit će se i eklezijalna sustavnost dosadašnjega katehetsko-pastoralnoga rada.

127 Katehetske skupine. Među »živim vjerničkim krugovima« može se razlikovati tzv. *središnje, ciljane i projektne* »žive vjerničke krugove«. U *središnje* spadaju pastoralno-katehetske skupine što pripadaju redovitom životu župe i po svojoj su naravi neophodne za dinamizam župne zajednice (npr. liturgijska, biblijska, karitativna, obiteljska i druge slične skupine). *Ciljani* »živi vjernički krugovi« su skupine vjernika čiji je djelokrug rada tematski uže određen ili su osnovani s određenim prepoznatljivim ciljem, kao što su npr. okupljanje neke 'rubne' ili 'posebne' skupine vjernika (katekumena, kršćana u distanci, mladih, studenata, intelektualaca), okupljanje članova određenog vjerničkog društva i vjernika koji imaju istu službu ili svrhu svoga okupljanja u župi (kao npr. pjevački zbor, ministrantska, misijska, ekološka i slične skupine vjernika).

Središnji i ciljani »živi vjernički krugovi« po svojoj naravi djeluju trajno u župi. Za razliku od njih, *projektne* »živi vjernički krugovi« se okupljaju oko pojedinih prigodnih programa ili sasvim određenih projekata u župi. Takve »projektne« skupine vjernika se oblikuju npr. za obilježavanje određenog jubileja ili za pripremu nekog važnog događaja u župi (uz neku obljetnicu, pripremu slavlja mlade mise, posvete crkve, organiziranje nekog kulturnog ili rekreativnog programa i sl.). Trajanje takvih projektne »vjerničkih krugova« je, stoga, redovito ovisno o trajanju samoga projekta ili programa i takva se skupina vjernika, kad je ostvaren projekt ili program koji ju je okupio, redovito prestaje okupljati.

128 Dobna kateheza i »živi vjernički krugovi«. Od dobnih katehetskih skupina svakako treba zadržati prvopričesničku i potvrđeničku skupinu. U župnu katehezu djece osnovnoškolske dobi i mladih srednjoškolske dobi, bez obzira je li oblikovana prema modelu dobnih ili drugih katehetskih skupina, valja uključivati i roditelje te druge predstavnike župne zajednice.

⁴² Usp. Kongregacija za kler, *Prezbiter, pastir i vođa župne zajednice. Naputak*, KS, Zagreb 2003., br. 27 (ubuduće PPV).

⁴³ Usp. ZKP, kann. 519; 528, § 1. Primjer provedbe takve župne kateheze je vidljiv u dokumentu ŽKPP.

⁴⁴ Usp. *isto*.

⁴⁵ Svi navedeni izrazi, koje nalazimo i na drugim mjestima ovog dokumenta, uvijek se odnose na istu misao dokumenta ŽKPP i upotrebljavaju se kao sinonimi.

Tamo gdje postoje dobna okupljanja djece na župnu katehezu (u načelu po razredima), osobito u sredinama s većim brojem djece, mogu se zadržati. No, postoji mogućnost koju valja podržavati da pojedine dobne skupine, ili barem dio članova dobne skupine, izraste u katehetsku skupinu prema modelu »živog vjerničkog kruga« odnosno »interesne« skupine.

Posebno će se korisnima pokazati i katehetske skupine oblikovane prema modelu tzv. »živih vjerničkih krugova«, sastavljenih od mladih i odraslih vjernika, jer oni na poseban način omogućuju i pospješuju plodan dijalog, međugeneracijsku razmjenu iskustva vjere, potiču produbljenje osobne vjere i dozrijevanje osobnih vjerničkih stavova te uvode u aktivno sudjelovanje u životu župne zajednice i dovode do svijesti o vlastitoj crkvenoj i društvenoj suodgovornosti. To na osobit način vrijedi kad je u pitanju uključivanje u »žive vjerničke krugove« koje nazivamo središnjima.

129 Župna kateheza djece i mladih u pripravi na sakramente kršćanske inicijacije. Djeca i mladi koji žele pristupiti sakramentima kršćanske inicijacije trebaju redovito pohađati župnu katehezu. Istodobno, zbog komplementarnosti župne kateheze i školskog vjeronauka, roditelji su pozvani, zajedno sa svojom djecom, razumjeti važnost i jednog i drugog oblika vjerskog odgoja te djecu upisati da redovito, uz župnu katehezu, pohađaju i katolički vjeronauk u školi.⁴⁶ »Za pristup sakramentima pomirenja, euharistije i potvrde traži (se) redovito pohađanje i vjeronauk u školi i župne kateheze.«⁴⁷ Kako i jedno i drugo područje katehetskoga rada Crkve vodi proslavi Kristove žrtve u euharistijskom slavlju, sudjelovanje vjeroučenika u nedjeljnoj euharistiji znak je njihova ozbiljnoga shvaćanja i razumijevanja puta Crkve, koji sve više postaje i njihov vlastiti put.

Župna kateheza prvopričesničke skupine traje u pravilu tri godine. Prve dvije godine su priprava na primanje sakramenta, a druga je godina mistagoška i trebala bi završiti uključivanjem u jednu od župnih katehetskih skupina. Župna kateheza krizmanika traje u pravilu tri godine koje čine jednu jedinstvenu cjelinu. Prve su dvije godine pripravne, a treća je mistagoška i završava prihvaćanjem konkretne službe u crkvenoj zajednici ili uključivanjem u jednu od skupina koje se okupljaju i djeluju u župi ili u široj crkvenoj zajednici.

Župna kateheza djece i mladih koji se pripremaju na sakramente kršćanske inicijacije, treba biti popraćena i intenzivnijom katehezom roditelja i obitelji.

130 Odrasli – prvotni naslovnici župne kateheze. Katehetsko djelovanje Crkve načelno je posvećeno ljudima svake životne dobi. Pritom valja voditi računa da se takva kateheza, bez obzira o kojoj se dobi radi, valja najprije usmjeriti prema katehezi odraslih. Počeci vjere, koji su mogući u djece i mladih, prvi su koraci u vjeri, koja svoj put želi nastaviti do plodnosne zrele vjere odrasle osobe. No, vjera odrasloga ostaje samo tada živa, ako se njezini središnji sadržaji prilagode osobnim potrebama i čežnjama odrasloga čovjeka. Odrasli, tako, od dosadašnjih naslovnika drugoga reda moraju postati prvotni naslovnici župne kateheze. Model živih vjerničkih krugova, čini se, jedan je od načina postignuća uspjeha u katehezi odraslih. Uistinu će model »živih vjerničkih krugova«, čini se, biti jedan od načina postignuća uspjeha u katehezi odraslih.

⁴⁶ Usp. *Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj katehezi* od 15. lipnja 2000. (Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije 128 /2000/ 7-8, str. 510-512) (ubuduće VĐSB).

⁴⁷ Usp. *isto*, br. 4, str. 511.

131 **Odbor za naviještanje u okviru župnog pastoralnog vijeća.** U župi je potrebno u okviru pastoralnog vijeća ustrojiti odbor za naviještanje. Njegova je zadaća, među ostalim, da na čelu sa župnikom kao prvim i odgovornim katehetom, oblikuje župni katehetski plan, organizira župnu katehezu te vodi brigu o prikladnoj stručnoj teološko-katehetskoj i duhovnoj formaciji svih suradnika u župnoj katehezi. On treba nastojati osigurati animiranje i sudjelovanje vjernika u župnoj katehezi, prikladnu prisutnost predstavnika župne zajednice u župnoj katehezi te paralelni evangelizacijski rad s roditeljima i obiteljima katehiziranih, osobito u pripremi djece, mladih i odraslih na sakramente kršćanske inicijacije. Poželjno je, stoga, da se unutar odbora za naviještanje osnuje i poseban pododbor za župnu katehezu.

Župniku pripada i briga oko redovite suradnje svih suradnika u župnoj katehezi te njihove komunikacije s onima na drugim područjima života župne zajednice. Ritam potrebnih susreta, koji omogućava kvalitetnu i iskrenu suradnju svih navedenih, neka se u dogovoru sa svim suradnicima artikulira i poštuje. Provedba svega dogovorenog treba biti praćena na redovitim sjednicama župnog pastoralnog vijeća.

132 **Početna i trajna formacija župnih kateheta.** Misionarska dimenzija kateheze, koja svim načinima svoga djelovanja želi voditi do osobne vjere pojedinca, zahtijeva diferencirani opis te stavlja naglasak na različitu odgovornost crkvenih službi unutar katehetskoga djelovanja. Tako odgovorne osobe za župnu katehezu mogu biti samo osobe koje imaju završen teološko-katehetski studij. Njima mogu biti, kao stalni animatori i suradnici u animiranju pojedinih katehetskih skupina pridruženi i drugi vjernici, a svi trebaju imati biskupov kanonski mandat. Animatori i suradnici u pojedinim katehetskim skupinama trebaju proći određenu početnu te sudjelovati i u trajnoj formaciji propisanoj od biskupa, koja može biti organizirana na biskupijskoj i međužupnoj razini. Trajna formacija na svim razinama mora, uz stručnu teološko-katehetsku, redovito imati i duhovno-molitvenu dimenziju.

U sve ponude trajne formacije prezbitera potrebno je uključiti i katehetsku izobrazbu. Isto tako treba sačuvati i unaprijediti postojeće, a kad je potrebno, organizirati i nove katehetske seminare i škole u svrhu permanentne izobrazbe župnih kateheta i školskih vjeroučitelja – prezbitera, vjernika laika, redovnika i redovnica. Uvijek treba težiti koordinaciji i suradnji između različitih ponuda za trajnu teološko-katehetsku i duhovnu formaciju sudionika u župnoj katehezi.

Biskupijsko katehetsko vijeće neka pridonosi organiziranju međubiskupijskih i nacionalnih modela trajne katehetske izobrazbe svih koji djeluju u tom području. Osim brige i skrbi o poučavanju suradnika u katehetskom djelovanju, Biskupijsko katehetsko vijeće mora pružiti priliku pojedincima i za aktivno sudjelovanje u radu i organiziranju kako trajne izobrazbe, tako i raznih znanstvenih i drugih projekata.

133 **Prepoznavanje karizmi, odgoj volontarijata i sudjelovanje župne zajednice.** Svi su kršćani, snagom sakramenta krsta i potvrde pozvani sudjelovati u evangelizacijskom poslanju Crkve. Tako, u svakoj zajednici postoje karizme, različiti darovi Duha (usp. 1 Kor 12). Jedna je od njih obdarenost i sposobnost suradnje na različitim područjima katehetskoga rada. Nju valja posebno otkrivati, te njegovati. U tom kontekstu prezbiteri, članovi tijela župne suodgovornosti i već postojeći suradnici u župnoj katehezi imaju posebnu zadaću prepoznavanja karizmi pojedinih vjernika, kojima će biti omogućena posebna formacija te ponudeno aktivno sudjelovanje i suradnja u župnoj katehezi.⁴⁸

⁴⁸ Usp. ODK, br. 223-224.

134 Biskupijski katehetski ured. U Biskupijskom katehetskom uredu trebaju postojati dva odjela: odjel za župnu katehezu i odjel za vjeronauk u školi. Ukoliko je potrebno mogu se ustrojiti i drugi. U zadaće ureda ubrajaju se ostvarenje smjernica i onih zadaća koje mu povjeri Biskupijsko katehetsko vijeće na čelu s biskupom, redovito praćenje cjelokupnog katehetskog djelovanja u biskupiji i rješavanje tekućih pitanja kao i koordinacija rada svih katehetskih struktura unutar biskupije.

Biskupijskom katehetskom uredu povjerava se i predlaganje te organiziranje trajne teološko-katehetske i duhovne formacije na biskupijskoj razini za sve djelatnike i suradnike na katehetskom području. Od njega se očekuju i poticaji te konkretni prijedlozi i inicijative u vidu duhovne ponude i drugih formativnih sadržaja za prosvjetne djelatnike te za roditelje učenika (u okviru pastoralnog rada na različitim razinama u biskupiji ili unutar školskog sustava, u dogovoru s odgovornim osobama). Biskupijski katehetski ured je pozvan u navedenim zadaćama surađivati i s profesorima na Katoličkom bogoslovnom fakultetu.

Biskupijski katehetski ured predlaže i vodi brigu o provedbi, prilagodbi te konkretizaciji općecrkvenih i nacionalnih katehetskih smjernica, planova i programa u životu biskupijske zajednice.

135 Biskupijsko katehetsko vijeće – odbor za župnu katehezu. Biskupijsko katehetsko vijeće djeluje u uskoj povezanosti s Biskupijskim pastoralnim vijećem i brine za cjelokupno katehetsko djelovanje u biskupiji. U Biskupijskom katehetskom vijeću treba, uz odbor za školski vjeronauk, postojati i odbor za župnu katehezu, a po potrebi i drugi odbori. Posebna zadaća odbora za župnu katehezu je sveobuhvatna briga o stvaranju, provedbi i praćenju katehetskih planova vezanih uz župnu katehezu na području čitave biskupije.

Članovi Biskupijskog katehetskog vijeća prihvaćanjem imenovanja prihvaćaju i sudjelovanje u izradi katehetsko-pastoralnih programa, katehetskih materijala i sudjelovanje u pastoralnim aktivnostima vezanim uz župnu katehezu.

Ukoliko je potrebno, radi dobra župne kateheze, u dogovoru s Biskupijskim katehetskim uredom, mogu biti osnovana i dekanatska ili regionalna katehetska vijeća.

136 Put vjere prema modelu katekumenata. Katekumenat je u svojoj povijesti bio izvorni i istinski put, koji je vodio nekrštene i odrasle osobe do vjere u Isusa Krista, do kršćanstva. Govoreći danas o katekumenatu, dokumenti Crkve nas podsjećaju da se on »ne sastoji samo od pukog izlaganja dogmi i zapovijedi, nego je razdoblje inicijacije i dovoljno duga priprava za sav kršćanski život kojim se učenici združuju sa svojim Učiteljem Kristom«. ⁴⁹ Iako pred očima najprije imamo djecu, mlade i odrasle vjernike, ipak katekumenat valja, u njegovoj strukturi, razumjeti kao inspiraciju sveukupnoga katehetskoga djelovanja. Stoga je potrebno voditi brigu o sustavu strukturirane župne kateheze, koja će, prema modelu katekumenata, biti vjerni pratilac svakoga čovjeka na njegovu osobnom putu u vjeri kroz čitav život.

137 U župi treba biti organizirana sustavna i redovita župna kateheza odraslih, djece i mladih. Župnom katehezom valja nastojati zahvatiti svu djecu školske dobi i sve srednjoškolce.

138 Tamo gdje postoje i dalje se mogu zadržati dobna okupljanja djece na župnu katehezu, osobito u sredinama s većim brojem djece. No, pojedine dobne katehetske skupine, ili barem

⁴⁹ *Ad gentes*, dekret Drugoga vatikanskog sabora o misijskoj djelatnosti Crkve, KS, Zagreb 1993., br. 14.

dio katehiziranja iste i približne životne dobi okupljenih zajedno, mogu prerasti i u tzv. »žive vjerničke krugove« ili »interesne katehetske skupine«.

139 U župnu katehezu djece osnovnoškolske i mladih srednjoškolske dobi, bez obzira je li oblikovana prema modelu dobnih ili tzv. »interesnih« skupina, aktivno treba uključivati i roditelje te druge predstavnike župne zajednice.

140 Od dobnih katehetskih skupina u svakoj župi treba zadržati prvopričesničku i potvrđeničku katehetsku skupinu.

141 Sveukupno katehetsko djelovanje treba biti put vjere, oblikovan prema modelu katekumenata.

142 Prvi kateheta u župi je župnik. On tu službu obavlja uz suradnju i pomoć župnog vikara ako postoji u župi i drugih osoba koje su završile predviđenu formaciju i za koje je prethodno zatražio i dobio biskupov mandat.

143 Odgovorne osobe za župnu katehezu mogu biti samo osobe koje imaju završen teološko-katehetski studij i koje su dobile biskupov mandat.

144 Župnik se treba brinuti:

- a. da u župi, u okviru pastoralnog vijeća, djeluje i odbor za naviještanje, koji mu pomaže i oko brige za župnu katehezu;
- b. da se pri organiziranju župne kateheze uvažavaju smjernice HBK o župnoj katehezi »Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program« iz 2000. godine i smjernice dijecezanskoga biskupa;
- c. da se u župnoj katehezi organiziraju dobnu prvopričesnička i krizmantička skupina, koja u načelu traje tri godine, od kojih su prve dvije pripreme, a treća mistagoškog karaktera;
- d. da župna kateheza djece i mladih koji se pripremaju na sakramente kršćanske inicijacije bude popraćena i intenzivnijom katehezom roditelja i cijele obitelji;
- e. da svi suradnici u župnoj katehezi završe predviđenu početnu formaciju i da skrbi o trajnoj duhovnoj i teološko-katehetskoj formaciji svih svojih suradnika u župnoj katehezi.

145 U Biskupijskom katehetskom uredu neka se ustroje i djeluju odjel za župnu katehezu te odjel za vjeronauk u školi, za vjerski odgoj u predškolskim ustanovama, a po potrebi i drugi, a unutar Biskupijskog katehetskog vijeća pripadajući odbori.

146 Biskupijski katehetski ured predlaže i organizira trajnu teološko-katehetsku i duhovnu formaciju na biskupijskoj razini za sve djelatnike i suradnike na katehetskom području.

Katolički vjeronauk u školi i vjerski odgoj u predškolskim ustanovama

147 *Katolički vjeronauk u školi i vjerski odgoj u predškolskim ustanovama su iznimno važan vid odgojnog djelovanja Crkve te evangelizacije mladih i najšire društvene sredine. Posebnost navještaja vjere unutar vjeronauka u školi primjetna je najprije zbog toga što se ono događa u okviru školskog odgoja i obrazovanja. Vjeronauk u školi je, upravo zbog tih specifičnosti, usmjeren istodobno prema odgojnoj i obrazovnoj zadaći škole, kao i prema*

naviještanju Radosne vijesti Crkve. Utemeljenost vjeronauka u školi, stoga, treba uvijek tražiti u teološko ekleziološkoj i antropološko pedagoškoj argumentiranosti.

Vjeronauk u školi i vjerski odgoj u predškolskim ustanovama, za razliku od župne kateheze koja u pravilu pretpostavlja temeljni odnos prema vjeri, usmjeren je, osim prema učenicima vjernicima ili onima željnim vjerskoga iskustva, i prema onim učenicima koji su još na putu traženja vlastitoga odnosa prema konkretnoj vjeri. Tako on, između ostaloga, omogućuje našoj mjesnoj Crkvi da dođe do velikog broja mladih koji teško da su nazočni u ostalim crkvenim strukturama te se predstavlja kao kairos za navještaj Radosne vijesti i kršćanske vizije života. Upravo je zbog toga školski vjeronauk područje djelovanja Crkve u kojem je ona pozvana oslušivati zahtjeve i iščekivanja svijeta mladih. Na taj će način Crkva ono, što joj nije omogućeno u školskom vjeronauku, lakše moći posredovati u župnoj katehezi. Naime, razlikovanje župne kateheze i školskog vjeronauka nikako ne smije značiti suprotstavljanje ili suparništvo: riječ je o dva komplementarna oblika vjerskoga odgoja i crkvenog služenja koji se međusobno trebaju nadopunjavati i koji, svaki na svojem području, moraju biti u službi cjelovitog odgoja u vjeri i promicanja čovjeka. I vjeronauk u školi, tako, treba shvatiti ne samo kao predmet koji priželjkuje skromno znanje učenika o kršćanskoj vjeri i Crkvi, nego uvijek kao predmet koji, strukturom svoga sadržaja, poziva na susret s konkretnom crkvenom zajednicom i osobni rast u iskustvu vjere Crkve te poziva na aktivno sudjelovanje u evangelizaciji društva u skladu s načelima socijalnog nauka Crkve.

148 *Kako je vjeronauk u školi, osim što je upućen prema župnoj zajednici, usmjeren i prema vjerskom odgoju djece i mladih u obitelji, roditelje treba redovito poučavati da smatraju obvezom svoje savjesti djecu upisati, odnosno poticati na sudjelovanje, u školskom vjeronauku.*

Mogućnost međusobne suradnje vjeronauka u školi, obitelji i župne zajednice otvara perspektivu stvarnoga izazova škole kao pastoralnoga mjesta evangelizacije Crkve. Pastoral škole, tako, postaje nezaobilazna dimenzija sveopćeg pastoralna župne zajednice.

149 *I najbolja tumačenja vjeronauka i njegove realizacije nisu toliko važna koliko osobno svjedočanstvo i kršćanski angažman školskog vjeroučitelja. Školski vjeroučitelj nije tek ravnopravan u pravima i obvezama s ostalim nastavnicima i profesorima, nego je on pozvan svojim ljudskim, duhovnim i vjerničkim vrlinama te osobnim predanjem i stručnom kompetencijom predstavljati pozitivan izazov i ohrabrenje u svojoj sredini. Osim toga, važan je odnos povjerenja i istinske suradnje između vjeroučitelja i župnika te ostalih prezbitera.*

»Učinkovitost kateheze dar je i uvijek će biti dar Božji po djelu Duha, Oca i Sina. Tu potpunu zavisnost kateheze od Božjeg zahvata naučavao je apostol Pavao Korinćanima kada ih je podsjećao: 'Ja zasadih, Apolon zali, ali Bog dade rasti. Tako niti je što onaj tko sadi ni onaj tko zalijeva, nego Bog koji daje rasti' (1 Kor 3, 6-7).«⁵⁰

150 **Savjetnik za školski vjeronauk.** Biskupijski katehetski ured ima savjetnika za školski vjeronauk⁵¹, a može imati i savjetnike za vjerski odgoj u predškolskim ustanovama, za katehezu djece s teškoćama u razvoju te ostale potrebne službe.

⁵⁰ ODK, br. 288.

⁵¹ Usp. Ugovor o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama od 29. siječnja 1999., čl. 10, točka 3., u: Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske, GK, Zagreb, 2001., str. 113-117 (ovdje: str. 116).

Zadaće su biskupijskoga savjetnika za školski vjeronauk redovito praćenje školskoga vjeronauka, kontakti sa školama i drugim odgojno-obrazovnim ustanovama, popunjavanje službe vjeroučitelja u njima, praćenje rada vjeroučitelja te planiranje i organiziranje njihove trajne katehetsko-pastoralne i duhovne izgradnje.

151 Biskupijsko katehetsko vijeće – odbor za školski vjeronauk i vjerski odgoj u predškolskim ustanovama. U Biskupijskom katehetskom vijeću treba formirati odbor za školski vjeronauk, za vjerski odgoj u predškolskim ustanovama i druge po potrebi. Vijeće daje svoje sugestije i smjernice Biskupijskom katehetskom uredu i biskupijskom savjetniku za školski vjeronauk u svim pitanjima koja se tiču vjeroučitelja i školskog vjeronauka te vjerskog odgoja u predškolskim ustanovama. Neka se ono ne ograniči samo na pitanja vezana uz školski vjeronauk i vjerski odgoj u predškolskim ustanovama, nego promišlja i prikladne oblike evangelizacije škole, predškolskih ustanova i njihovih djelatnika te iznosi konkretne prijedloge i inicijative u tom smislu.

152 Biskupijsko povjerenstvo za mandate vjeroučitelja. Školski vjeronauk predaju kvalificirani vjeroučitelji, koji uz fakultetsku diplomu moraju imati i ispravu o kanonskom mandatu, koju je izdao dijecezanski biskup.⁵² Pri Biskupijskom katehetskom uredu već je ustrojeno Povjerenstvo za mandate vjeroučitelja. Članovi Povjerenstva po službi su biskupijski savjetnik za školski vjeronauk, generalni vikar, povjerenik za formaciju studenata laika na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu, te još jedan profesor i jedan pastoralni svećenik po izboru dijecezanskoga biskupa. Zadaća mu je izraditi pravilnik o povjeravanju kanonskog mandata vjeroučiteljima i župnim katehetama.

Prije pokretanja postupka za napredovanje pojedinih vjeroučitelja, biskupijski povjerenik za školski vjeronauk će se konzultirati s Biskupijskim povjerenstvom za mandate te će zatražiti pristanak dijecezanskog biskupa.

153 Trajna stručna i duhovna formacija vjeroučitelja. Odgovorne osobe u biskupiji za školski vjeronauk (biskupijski savjetnik za školski vjeronauk, savjetnik i voditelji stručnih vijeća vjeroučitelja) sadržajno i metodološki usklađuju godišnje programe stručnog usavršavanja vjeroučitelja s propisima nadležnoga Ministarstva, te drugih državnih institucija, kao i Nacionalnog katehetskog ureda Hrvatske biskupske konferencije i sa smjernicama dijecezanskoga biskupa.

Od školskih se vjeroučitelja očekuje redovito sudjelovanje na stručnim regionalnim, biskupijskim i nacionalnim skupovima u skladu s pozitivnim propisima nadležnog Ministarstva i uredbama Biskupijskog katehetskog ureda.

U vidu trajnog duhovnog rasta od svakog se vjeroučitelja očekuje osobna osjetljivost za potrebe duhovne izgradnje te sudjelovanje na duhovnim vježbama.

Potičemo i osnivanje Biskupijskog katehetskog društva, koje će tijesno surađivati i sa sličnim društvom na nacionalnoj razini.

154 Aktivna prisutnost vjeroučitelja u životu župe. Pretpostavka za plodan i kvalitetan

⁵² Usp. Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture od 19. prosinca 1996., čl. 3., u: Ugovori, str. 41-50 (ovdje: str. 43).

školski vjeronauk su kršćanska ljubav i dobra suradnja između vjeroučitelja koji rade u istoj školi, između vjeroučitelja i prezbitera te dobri odnosi i suradnja i jednih i drugih s ostalim nastavnicima i školskim vlastima.

Vjeroučitelj je pozvan, osim aktivnog sudjelovanja na nedjeljnom euharistijskom slavlju, redovito volontirati i surađivati u svojoj župnoj zajednici, u skladu s potrebama župe i svojim mogućnostima, ili u dogovoru s vlastitim župnikom u nekoj drugoj župi ili crkvenoj ustanovi.

U župama u kojima ima vjeroučitelja potrebno je barem jednog od njih imenovati članom župnog pastoralnog vijeća. Njegova je osobita zadaća promicanje bolje suradnje i koordinacije između škole i župe te između ostalih vjeroučitelja sa župnikom, suradnicima u župnoj katezezi i ostalim župnim suradnicima.

155 Suradnja između župe i škole. Na vjeroučitelje spada i suradnja sa župnikom u vidu promicanja prikladne duhovne ponude i formacije za prosvjetne djelatnike te njihove integracije u pastoralno djelovanje i poslanje župe. Ako u župi i u pastoralnom vijeću ima više vjeroučitelja, župnik će ih sve pozvati na suradnju u toj zadaći i u dogovoru s njima koordinaciju i osobitu skrb za suradnju između škole i župe povjeriti posebno jednome od njih. Ako na području župe ne živi nijedan školski vjeroučitelj, tada će župnik morati osobno preuzeti navedene zadaće te će za osobitu suradnju i pomoć na planu povezivanja župe i škole zamoliti školskog vjeroučitelja (koji dolazi raditi u školu, a stanuje u drugoj župi) ili nekoga od prosvjetnih djelatnika – praktičnih vjernika, koji uživaju ugled i povjerenje i u župi i u školi.

Župnik i vjeroučitelji će voditi brigu o sudjelovanju predstavnika župne zajednice u školskim listovima s temama iz života župe, omogućiti sudjelovanje škole u župnom listu te će nastojati promovirati dobru suradnju između župe i škole.

156 Suradnja župnika s vjeroučiteljima kojii nemaju boravište u župi, a rade u školi na području župe. Župnik je dužan redovito okupljati vjeroučitelje koji rade u školama na području župe, osobito one iz osnovnih škola, te im pružiti potrebne informacije i upute kako bi mogli biti most između škole i župne zajednice. U zadaće vjeroučitelja ubraja se da svoje vjeroučenike redovito animiraju za sudjelovanje u životu župne zajednice te da komuniciraju i sa župnicima svojih vjeroučenika. Hvale je vrijedno da vjeroučitelji povremeno organiziraju duhovnu obnovu, hodočašće ili sl. za svoje vjeroučenike te za njihove roditelje, surađujući pritom sa župnicima i poštujući sva pravila školskoga sustava.

Unutar sredina gdje učenici iz više župa pohađaju istu školu, ili obrnuto iz jedne župe pohađaju više škola, potrebno je donositi zajedničke odluke s obzirom na sadržaje i model organiziranja pripreve i primanja sakramenata te usklađivati termine sakramentalnih slavlja.

157 Prisutnost vjeroučitelja u društvenom životu. Poželjna je podrška pa i uključivanje vjeroučitelja u rad vjerničkih društava (kao npr. Udruga hrvatskih katoličkih prosvjetnih djelatnika, obiteljske i roditeljske udruge i sl.); suradnja s kulturnim, prosvjetnim, odgojnim i drugim ustanovama; podrška i volonterski angažman u društvenim ustanovama brige za čovjeka; promicanje kršćanskih vrednota i sudjelovanje u kulturnom i društvenom životu; na javnim tribinama, seminarima, tečajevima, u sredstvima društvenog priopćavanja i sl.

158 Treba njegovati suradnju između prezbitera i vjeroučitelja te između župe i škole.

159 Vjeroučitelj je pozvan, osim aktivnog sudjelovanja na nedjeljnom euharistijskom slavlju, redovito volonterski surađivati u svojoj župnoj zajednici, u skladu s potrebama župe i svojim mogućnostima, ili u dogovoru s vlastitim župnikom u nekoj drugoj župi, odnosno crkvenoj ustanovi.

160 Župnik je dužan najmanje dva puta godišnje okupiti vjeroučitelje koji rade u školama na području župe, osobito one iz osnovnih škola, te im pružati potrebne informacije i upute kako bi vjeročitelji mogli biti most između škole i župne zajednice.

161 Vjeroučitelji neka animiraju vjeroučenike za redovito sudjelovanje u životu svoje župne zajednice.

162 Od školskih se vjeroučitelja očekuje redovito sudjelovanje na stručnim regionalnim, biskupijskim i nacionalnim skupovima u skladu s pozitivnim propisima nadležnog Ministarstva i uredbama Biskupijskog katehetskog ureda.

163 Od školskih se vjeroučitelja očekuje redovito sudjelovanje na stručnim regionalnim, biskupijskim i nacionalnim skupovima u skladu s pozitivnim propisima nadležnog Ministarstva i uredbama Biskupijskog katehetskog ureda. U vidu trajnog duhovnog rasta potrebno je da najmanje jednom u tri godine sudjeluju i na duhovnim vježbama.

164 U župama u kojima ima vjeroučitelja potrebno je barem jednog od njih imenovati članom župnog pastoralnog vijeća.

Predraga braćo i sestre, treba vas Crkva, koja je u Slavoniji i Srijemu! Nakon teških vremena rata, što je u stanovnicima ovoga kraja ostavio duboke i još uvijek neizliječene rane, zalaganje za pomirbu, solidarnost i društvenu pravdu zahtijeva hrabrost pojedinaca prožetih vjerom, otvorenih bratskoj ljubavi, osjetljivih na obranu dostojanstva osobe stvorene na sliku Božju. (...)

Ne obeshrabrujte se pred složenošću prilikâ! U molitvi tražite ishodište svake apostolske snage. Iz Evanđelja crpite svjetlost, koja će ravnati vašim koracima. (...)

»Velik je Gospodin u djelima svojim«, navješćuje Pripjevni psalam. Idući zrakoplovom prema Osijeku, mogao sam se diviti ljepoti slavonske ravnice, zvane »žitnica Hrvatske«, te su me misli same od sebe odvele k zemljoradnicima, kojih u ovome kraju ima velik broj. Njima se obraćam s posebnom ljubavlju.

Draga braćo i sestre, znam da vam je život naporan i da količina uroda zemlje koji put ne odgovara svemu onome mučnom poslu što ga valja uraditi. Znam isto tako da rad na zemlji poznaje ne male teškoće. Dijelom je i izgubio na vrijednosti, a mlađi su se naraštaji još prije rata opredijelili za život u gradu, pa je tako velik broj sela gotovo ostao bez stanovnikâ.

Potičem vas da ne gubite pouzdanje te imate na umu kako ste svojim težačkim poslom, što na tako rječit način svraća pozornost na biblijsku dužnost povjerenu čovjeku da sebi »podloži« zemlju i bude »gospodar« vidljivoga svijeta (usp. Post 1, 28), svakodnevno »suradnici« Boga stvoritelja. Znajte da su vam papa i Crkva blizu te da – visoko cijeneći nezamjenjivost i dostojanstvo vašega svakodnevnog truda – žele da se poljoprivredi i ljudima i ženama, koji obrađuju zemlju, prizna prava vrijednost u sveukupnome razvoju društvene zajednice (usp. Gaudium et spes, 67; Laborem exercens, 21).

(Papa Ivan Pavao II., 7. lipnja 2003. u Osijeku)